Breslau. Jüdisch-Theologisches Seminar
Bericht
1910

BM
95
B73
1910

1910

Jahres-Bericht

des

jüdisch-theologischen Seminars

Fraenckel'scher Stiftung

für das Jahr 1910.

Zur Gedächtnis-Feier für den Stifter,

Freitag, den 27. Januar 1911, vormittags 11 Uhr,

Wallstrasse 1b, 2 Tr.

Voran geht:

Interpretation des V. Abschnittes des paläst. Talmud-Traktates Nesikin.

Heft V.

Von

Prof. Dr. J. Lewy.

BRESLAU

Druck von Th. Schatzky G. m. b. H., Neue Graupenstr. 5.

1911.

LIBRARY
OCT 23 1974
UNIVERSITY OF TORONTO

BM
95
B73
1910

שור שנגח את הפרה פרק רביעי [חמישי] בבא קמא

משנה[א] שלימה שנה רבי וכן חיה ושוף כיוצא בהן. אמר רבי יוחנן ואנא דאייתיתיה מן דבית לוי תרנגול[ב] עם פיסיוני. תרנגול עם הטווסת אף על פי שדומין זה לזה כלאים זה בזה:

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

א) פסחים פ"ו ה"ו
ב) חוס' כלאים פ"א ה"ח ב' שם

פירוש.

אייתיתה: מן דבית לוי, וכן בשה"י ובכלאים איתא מן דכר דליה וכבר העיר מו"ר במכוא הירוש' כ"ה ע"ב וע' ע"א שטעות כאן: עם פיסיוני וכו'. בשה"י עם הפסיני . . . . הטביסת אפעלפי דומים ובכלאים איתא הפיסיוני . . הטווס ופיסוני היא מלשון יוני' ταώς ומווסת מן φασιανός:

חמור, להשב אבידה השב[א] תשיבם. לפריקה עוב[ב] תעוב. לחסימה לא[ג] תחסום שור בדישו. לכלאים בהמתך[ד] לא תרביע כלאים. לשבת למען[ה] ינוח שורך וחמורך. וכן חיה ועוף כיוצא בהן. שמואל[ו] אמר אווז ים עם אווז יישוב כלאים זה בזה. אמר רבי יוסי מתניתא לא אמרה כן אלא שור[ז] עם שור בר, חמור עם חמור בר כלאים זה בזה. ריש לקיש אמר

א) דברים כ"ב א'.
ב) שמות כ"ג ה'.
ג) דברים כ"ה ד'.
ד) ויקרא י"ט י"ט.
ה) שמו' כ"ג י"ב.
ו) ע' כלאים פ"ח ה"ו ב'; ג"ה.
ז) תוס' כלאים פ"א ה"ט

פירוש.

מקו' לומ' שבתחילה נאמר בשם שמואל אווז ים עם אווז יישוב אינן כלאים זה בזה ועלה אמר ר' יוסי מתניתא לא[ח] אמרה כן ושוב נאמר בשם אמורא אחר בשמו של שמואל כנון ר' בא בשם שמואל (ע' י' כלאים פ"ח ה"ו) אווז יישוב עם אווז מדבר כלאים זה בזה ועלה אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן וכו': ריש לקיש אמר משנה שלימה וכו'. עיקר המאמר הוא בכלאים פ"א ה"ו דגרסינן התם על המשנה הזאב והכלב וכו' עוף לא תניתה שלא שנינו כלאי העוף במשנה ועלה אמר ר' יוחנן איתיתיה ששייך כלאים בעוף מן דבר דליה ממתניתא דבר דליה ששנה תרנגול עם הפיסיוני הרנגול עם הטווס אף על פי שדומין זה לזה כלאים זה בזה ואמר עלה ריש לקיש הלא משנה שלימה שנה לנו רבי בב"ק וכן חיה ועוף כיוצא בהן ששייך איסור כלאים בעוף[ט]) ונ"ק לתקן לפ"ז הגי' שלפנינו ולגרוס כמו בכלאים (תמן תנינן הזאב והכלב וכו') עוף לא תניתה [תנינתה] אמר ר' יוחנן איתיתיה (או אנא איתיתיה) מן דבר דליה תרנגול וכו' ריש לקיש אמר משנה שלימה וכו' וע' דונמתה לעיל בפ"ק ה"ד ופ"ב ה"ו וכן הגיה בבה"ג ב' נת"י: משנה שלימה. וכן היא בכלאים ובר"ש שם ובשה"י איתא משנה תמימה וכן הובא מכלאים בפי' ר"י בן מ"צ שם ובאו"ז ח"א סי' רנ"ח בראשונה תמימה ובשניה שלימה ובי' פסחים פ"ז ה"י איתא ר' שמעון בן לקיש אמ' משנה שלימה שנה רבי ובשבת פי' י"ד ה"א וסנהדרין פ"ח ה"ב משנה תמימה: ואנא דאייתיתיה. בשה"י ואנה

ח) ואם נאמר שאווז ים היינו כמו אווז של מים לא תקשה כנ"ק על שמואל כי יש לומר שאווז מים ואווז של יבשה דומין זה לזה יותר מאווז יישוב ואווז מדבר ונחשבין כמין אחד ע' חולין כ"ו ע"ב אמר רב שיזבי הני אווזי דיתן כעוף של מים דמיין ועי' בכלאים שם רבי בא בשם רבי שמואל אוז אם אווז מדבר כלאים זה בזה [ויש לגרוס בשם שמו' אווז עם אווז] אווז עם אווז הים תנה רבי יודה בן פזי דבר דליה (כלומ' שנה על דבר זה מתניתא של בר דליה ע' פיאה פ"ג ה"ט תרומות פ"י ה"ו כלאים פ"א ה"ו שקלים פ"ו ה"ו והובאו במבוא הירוש' כ"ה ע"ב יום טוב פ"ד ה"ג פ"ה ה"ב (דף סיג ע"ב שביעית פ"ב ה"ו ב' מכות י"ד ע"ב) ולא ידעין מאן תנה (ויש לגרוס מה תנא כדאיתא בפיאה פ"ג ה"ט וכבר העיר עליו מו"ר בער ראטנער בס' אהבת ציון וירושלים לכלאים שם) ואמר עלה סתמא דתלמודא קל וחומר מה אם בשעה ששניהן ביבשה את אמר אסור בשעה שאחד ביבשה ואחד בים לא כל שכן.

ט) ע' מה שכתב מו"ר חיים שאול האראוויטץ במ"ח לשלח מ"ה צד שי"ב.

לכלאים[א] ולשבת[ב] וכן חיה ועוף כיוצ' בהן, אם כן למה נאמר שור או חמור אלא שדיבר הכתוב בהווה.

הלכה י' אחד השור ואחד כל הבהמה לנפילת הבור כו', לנפילת הבור. ונפל[ג] שמה שור או חמור. להפרשת הר סיני אם[ד] בהמה אם איש לא יחיה לתשלומי כפל משורה[ה] עד

א) ויקרא י"ט י"ט דברים כ"ב י' תוס' פ"ו ה' ה כלאים פ"ח מ"ב תו"כ קדושים פ"ד ה' ט"ו ספרי שם פ' רל"א ב' שם

ב) שמו' כ' י' כ"ג י"ב דברים ה' י"ד ב' שם

ג) שמו' כ"א ל"ג

ד) שם י"ט י"ג

ה) שם כ"ב ג'

פירוש.

שור וחמור ואחד כל בהמה וכדאיתא לקמ' אם כן למה נאמר שור או חמו' וכן בתום' ה' י"ח איתא אחד שור ואחד חמור ואחד שאר בהמה וכו' לנזקין מועד משלם וכו' אף שלענין מועד לא הוזכר חמור בתור': להפרשת הר סיני, כלומ' וכן לענין הפרשה מהר סיני כל מיני בהמה שוין שהרי התו' לא הוזירה כאן שור אלא בהמה סתם: שור או חמו', אצל נפילת הבור: אלא וכו' כלומ' לא להוציא שאר מיני בעלי חיים אלא לפי שדבר הכתוב ברגיל להיות ולענין הגירם' ע' בד"ם ובמד"מ היא כמו לפנינו אלא שאיתא שם ולהפרשה וכו' ולתשלומי וכו' ולהשב וכו' ולכלאים וכן בריי"ף היא כמו לפנינו אלא שאיתא שם לנפילת הבור וכו' ולהפרשה וכן כולן בוי"ו ובאו"ז איתא אחד השור וכו' בהמה לנפילת הבור א"כ למה נאמר שור או חמו' שדיבר וכו' ובח"א ה' כלאים סי' רנ"ח הובא אחדן השור ואחד כל בהמה לנפילת הבור ולהפרשת הר סיני לתשלומי כפל ולהשבת אבידה לפריקה ולחסימה לכלאים ולשבת וכו' נאמר שור וחמור ובאגודה איתא אחד השור וכו' הבהמה לנפילת וכו' ולהפרשת וכו' לתשלומי וכו' ולהשיב וכו' לפריקה לחסימה וכן לחיה ועוף נפל לתוכו שור וכליו וכו':

[תלמוד] לנפיל הבור ונפל וכו', ע' לעיל פ"א ה"א: משור וכו', בשה"י איתא עוד עד שה וגו': להשב בשה"י להשיב: עזוב תעזוב, בשה"י עזב תעזוב: לכלאים וכו' לא תרביע וכו', בתום' איתא אחד שור וחמור וכו' להרבעה ולכלאים ומשמע דכלאים היינו כלאים דחרישה: למען וכו', אולי יש לגרו' (לא תעשה וכו') ושורך וחמורך (דברי' ה' י"ד): שמואל אמר אווז ים וכו', בשה"י איתא שמואל א' אבז ים . ם אבז יושב . . . . . יוסה מתניתה לא אמרה כן אלא . . . שור . ר חמור עם חמור בר חזיר עם חזיר בר . . זה בזה . . מואל . . אבז יושבן עם אבז מדבר כלאים . . ר' יוסה מתניתה. מרה כן שור עם שור בר חמור עם חמור בר חזיר . . חזיר בר כלאים . . . ויש להגי' כנ' לפ"ז הגירסא שלפנינו ולהשלימה שמואל אמר אווז ים עם אווז יישוב כלאים זה בזה אמר רבי יוסי מתניתא לא אמרה כן אלא שור עם שור בר וכו' חזיר עם חזיר בר (וכן היא בתום' כלאים פ"א ה"ח) כלאים זה בזה שמואל אמר אווז יישוב עם אווז מדבר (אבז יישב עם אבז מדבר) כלאים זה בזה אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן שור עם שור בר וכו' חזיר עם חזיר בר כלאים זה בזה אבל ק' שר' יוסי אמר על מאמר הראשון של שמואל מתניתא לא אמרה כן אלא וכו' וכנ' מתניתא מסייעא ליה וקו' להניה ולגרו' אף בראשונה אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן וכו' ואולי יש

שור ולא שור בכליו. חמור ולא חמור בכליו. נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן חייב. אמר רבי לעזר ביי[א] מתנית' שור והוא חרש שיר והוא שוטה. בן ובת עבד או אמה פטור.

א) ע' ב' נ"ד ולעיל פ"ד ה"ה

ר' אחד השור ואחד כל הבהמ' לנפילת[ב] הבור להפרשת[ג] חר סיני לתשלומי[ד] כפל ולהשיב[ה] אבידה לפריקה[ו] ולחסימה[ז]

ב) תוס' פ"ו ה' י"ה מהי"ג ה"ג שם ב' נ"ד

ג) שמו' י"ט י"ב וי"ג מכילי' בחדש פ"ג מהי"ג שם י"ט י"ג

ד) שם כ"ב ג' וחי' לקמי' פ"ז מי"א תוס' פ"ו ה' י"א מכילי' פ' י"ג מהי"ג כ"ב ג' ע' לקמי' פ"ו ה"א ב' ס"ג:

ה) שם כ"ג ד' דברים כ"ב א' ג' מדרש תנאים כ"ב ג' ב' נ"ד:

ו) שמו' כ"ב ה' ב' שם

ז) דברים כ"ה ד' ספרי דברי' פ' רפ"ו מד' תנאים דברים כ"ה ד' ב' שם

פירוש.

וי"ל מפרש בשהתריפו שבלו וי"ל השמ"ק לדף נ"ד ע"א בשמו משכחת להו בכלים חדשים וה"ה דהוה מצי למימר בשבלו מחמת הבלו של בור ובין בחדשים ובין בישנים וכמו שאמרו בירושלמי שכתבתי למעלה אמר שמואל בשהתריפו (וברשב"א דף קפ"ז ע"ג הגי' משובשת) אבל ק' לומר שנשתברו ונתקרעו הכלים ע"י שבלו וכן ק' על הב' שם (ע' מה שכתב על מלת תרף מו"ר אברהם חיים לעף בוויענער צייטשר. פ. ד. קונדע ד. מארגענל. חוב' י' צד קל"ה) וברשב"א איתא שמואל אמר בשהמיתה . . נחבט בקרקע . . וריש לקיש תרוייהו . . נחבט בקרקע ובשמ"ק (בשם הרשב"א) איתא בשהתריפו . . נחבט בקרקעו . . דאמרי תרוייהו . . בקרקע . . ובשה"י איתא בשהתריפו[נחב]ט בקרקעו . . אמרין . . נחבט בקרקעו: ונפל וכו'. אולי יש לגרו' כתיב (או תני) ונפל וע' במכילי' שם: בבליו. יש לגרו' כאן ולקמן וכליו כדאיתא ברשב"א ובשמ"ק ובשה"י ובמכילי':*) שהי' ברין. לחייב על הכלים: בור נזקין. שאינו עמוק י' טפחים שאם נפל לתוכו שור ומת פטור ואם הוזק בו חייב וברשב"א ובשמ"ק איתא הבור של נזקין וכן איתא בור של נזקין לעיל פ"ג סוף ה"א וה"ג: שפטור מן המיתה. ברשב"א ובשמ"ק איתא שהוא פטור מן המיתה אבל בשה"י איתא שאינו חייב על המיתה וג' יותר ובמכילי' איתא ומה אם במקום שלא חייב על הבהמה חייב על הכלים וכאן שחייב על הבהמה וכו' ואולי יש לגרו' גם כאן בירוש' שאינו חייב על הבהמה (כשמתה) חייב על הכלים בור וכו' שחייב על הבהמה וכו' דומיא דלשון מתניתין חייב על הבהמה ופטור על הכלים: חייב על. בשה"י איתא אהמר חייב על: שחייב. ברשב"א ובשמ"ק (ובשה"י) איתא שהוא חייב: חמור ולא חמור וכו'. ע' לעי' ה"ז שאולי יש לגרו' אח"כ מאמרו של ר' יצחק דלעיל: ביני מתניתי'. צ"ל ביני וכו' שור והוא קטן כמו שיוצא משה"י וע' לעי' פ"ד ה"ה: בן ובת. בשה"י איתא או בת ונ"ק שהוא פיסקא דמתניתין ואולי מקומה בתר נפל לתוכו שור חרש וכו' חייב:

ר' אחד השור וכו'. אע"פ שלעיל נתמעט אדם שנפל לבור ומת מתשלומין אחד השור וכן החמור שכתובין בפירוש בתו' ואחד כל הבהמה כלומ' שאר כל בהמה שוין לענין נפילת הבור כלומ' לענין הנפילה לבור ואולי עיקר הני' ה' אחד

*) ובמכי' הנדפ' איתא בסוף המאמר תיל וכו' שור ולא כליו חמור ולא כליו וצ"ל שור ולא שור וכליו חמור ולא חמור וכליו כדאיתא בהעתק כייא וכי"מ ובילקו' (וכאן).

יגאי לתוכו בין שלפניו בין שלאחריו פטור. חוצה לו לפניו פטור לאחריו חייב. נפל לתוכו[א] שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים. שמואל[ב] אמר בשהתריפו מחמת אוירו. אבל אם נחבט בקרקעו חייב. רבי יוחנן וריש לקיש תריהון אמרין אפילו נחבט בקרקעו פטור דרך נפילה פטרה תורה. ונפל[ג] שמה שור או חמור שור ולא שור. בכליו. חמיר ולא חמור בכליו. שהיה בדין מה אם בור[ד] נוקין שפטור מן המיתה חייב על הכלים. בור של עשרה טפחים שחייב על המיתה אינו דין שיהא חייב על הכלים תלמד לומר ונפל שמה שור או חמור.

א) תוס׳ שם ה׳ י״ג מכולי שם מהי״נ שם בי כ״ב: ני״ב.
ב) ע׳ בי כ׳:
ג) מכולי שם מהיג שם בי כ״ח:
ד) ע׳ לעיל ה״ו

פירוש.

היעתק עגלה טעונה אבנים מהלכת וכפי׳ הרא״ש (בס׳ פי שנים) עגלה מהלכת טעונה אבנים: אמר רבי יגאי וכו׳. קאי על המאמר נפל לפניו מקול הכרייה וכו׳ לגרו׳ לתוכו בין לפניו ובין לאחריו חייב חוצה לו לפניו חייב לאחריו פטור ושמואל בב׳ נ״ג ע״א וכן הגיהו בכור מהרא״ף וב׳ נו״ן והסכים עמהם ב׳ יפ״ע וריבד״ז וכן היא בתוס׳ פ״ו ה׳ י״ג ובמכילתא שם[ה]) ובברייי׳ ראשונה בב׳ שם וכן משמע ממה״נ דאיתא שם ונפל שמה עד שיפול דרך נפילה פרט לשור שהרתיע מהיזק הכרייה וחזר לאחוריו ונפל: שמואל אמר בשהתריפו וכו׳. אילי יש לפרש (כמו שהובא בכור לעיל צד נ׳) דשמו׳ אמר הא דפטור על הכלים היינו בשהתריפו שור וחמור ונטרפה דעתן מחמת אויר והבל הבור ומתוך כך נפלו על צדיהן ואחוריהן ונשתברו הכלים שעליהן דלפי שלא נשתברו הכלים ע״י הנפילה לבור והחבטה בעצמן אלא ע״י טירוף דעתן של שור וחמור מחמת הבל הבור פטור עליהן אבל אם נחבטו הכלים בשנפלו לבור מיד בקרקעו ונשתברו מחמת הנפילה והחבטה עצמן חייב עליהן ור׳ יוחנן וריש לקיש אומרין דאפילו נשתברו הכלים בבור ע״י שנפלו ונחבטו מיד בקרקעו פטור עליהן לפי שהתו׳ פטרה עליהן כדלקמן בשנפלו דרך נפילה והיינו שנפלו ונחבטו מיד ונ׳ שצ״ל ונחבטו והרשב״א

ה) ובהעתקת כי״מ וכויא אותא ונפל . . כדרך הילוכו (תחת נדרך שבדפוס) וכאן (ובכי״א מיכן) אינו נפל לפניו וכו׳ וכדרך הילוכו היינו לפניו אבל כשהרתיע לאחור ונפל בבת ראש לאחריו פטור וכשנפל לבור אין חילוק בין אם נפל לפניו כדרך נפילה לנפל לאחריו בבת ראש או בין אם נפל לפניו על פניו לנפל לאחריו על גבו ורב (ע׳ בבי כ״ב ע״ב) פליג וסבר שלפניו היינו על פניו והיא דרך נפילתו ולאחריו על גבו וזה וזה בשנפל לתוך הבור (ואולי יש לומר שלא חילק בין נפל על פניו לנפל על גבו אלא בשנפל מקול הכרייה אבל כשנפל ע״י שהגביה רגליו לאויר בור השהוה לא חילק ביניהן ותירוייהו דרך נפילה היא וזהוק היא ועי׳ ברשיי כ״ב ע״א וברשב״א קצ״ו שיד ד״ה אלא) מהו לשון המכולתא אבל בבור בין לפניו ובין לאחריו חייב וכן בתוס׳ ובברייי בבי (כאן) כ״ק לפרש דהיינו בין שנפל על פניו ובין שנפל על גבו אלא שעיקר המאמר של נפל לפניו מקול הכרייה יש לפרש באופן אחר וכשמואל בבי נ״ג ע״א ועי׳ לעיל צד נ׳ בהערה ובנח״י אבל ק׳ למה ר׳ חייב בשנפל חוץ לבור מקול הכרייה מאי שנא מהא דתניא בתוס׳ שם ה׳ ט״ז המכעיס בהמת חבירו פטור מדיני אדם וכו׳ ועי׳ בבי שם.

השני ולא כיסהו השני חייב. רבי בא בר ביזנא רבי יסא בשם
א) ני נ"ב. ר'א) יוחנן נותנין לו שהות לכרות ארוי' מן הלבנון. אית בה
לחימרא. ואית בה לקולא. פעמים שסמוכין ללבנון. פעמים
שרחוקין ללבנון. כיסהו כראוי. עד היכן כיסהו. ייבא כיי
ג) ב"ב פ"ג מ"ח ביכורים פ"א ה"א דתנינן[ג] תמן כדי שתהא עגלה מהלכת טעונה אבנים. אמר רבי

פירוש.

בור של שני שותפין וכו' והיא פיסקא דמתניתין והובאה בבר לעיל ונכפלה כאן:
רבי בא בר ביזנא רבי יסא. ברשב"א דף קפ"ו ע"ג הובא רבא בר ביזנא ר' יוסי וכו'
ובשמ"ק לדף נ"ב ע"א רבה בר ביזנא ר' ייסי וכו' והנ"י בר ביזנא כנ' משיבשת ולא
ראיתי שהובא ר' בא בר ביזנא עוד במקו' אחר בסה"ד דפו' ווארשא דף י"ז ובמבוא
הירוש' דף ס"ו ע"א: נותנין לו שהות לכרות וכו'. ברשב"א שם איתא נותנים לו
שהות כדי להביא לו ארזים מן לבנון אית בה לקולא ואית בה לחומרא פעמים
שהן סמוכין ללבנון פעמים שהן רחוקים מן לבנון ובשמ"ק (בשם הרשב"א)
נותנין . . . להביא ארזים מלבנון . . . שהם . . . . שהם רחוקים מלבנון והנ'
כדי . . . הן . . . נמצאה בשה"י ואם נגרום שסמוכין . . שרחוקין א' שהן סמוכין . .
שהן רחוקים והיינו השותפין יש לגרו' כנ' נמי נותנין להן שהות וגרסינן שניהן
חייבין ופי' נותנין להן זמן כדי להביא ארזים מלבנון לכסות בעצן את הבור כסוי
חזק ועד שלא עבר זמן הזה פטורין. ואם נגרום השני חייב . . נותנין לו שהות נ'
לגרו' נם כן שסמוך . . שרחוק אי שהוא סמוך . . שהוא רחוק ולפי גירסא זו אולי
קאי על המאמר כיסהו הראשון ובא השני ומצאו מגילה ולא כיסהו השני חייב
ומפרש התלמוד שיש בנתינת זמן הזה פעמים הזמרא ופעמים קילא כי לפעמים הן
סמוכין ללבנון והזמן קצר ופעמים רחוקין מלבנון והזמן ארוך אבל נ' שלקולא
נאמר: כיסהו כראוי. היא פיסקא דמתניתין: עד היכן כיסהו. ברשב"א שם
ובשמ"ק לדף נ"ב ע"ב (בשם הרשב"א) איתא עד היכן כראוי וכן נ': ייבא כיי
דתנינן תמן וכו'. בב"ב סוף פ"נ אין עושין חלל תחת רשות הרבים בורות שיחין
ומערות רבי אליעזר מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים כלומ' כשקרקע
רשה"ר חזק כל כך שתוכל להלך עליו עגלה טעונה אבנים וכן כאן כיסוי הבור
צריך להיות חזק כל כך וני' הרשב"א עד היכן כראוי כדתנינן תמן כדי שתהא
מהלכת עגלה טעונה אבנים ובשמ"ק איתא עד היכן כראוי כה [ייבה] כדתנינן
תמן כדי שתהא מהלכת וטעונה אבנים (וע' במ"מ לה' נ"מ פ' י"נ ה' כ"נ) והנ'
טעונה בב"ב איתא בדפו' נאפ' כמובא בר"ם שם ובמר"מ ובה"ג ד"ב צד ת"ו איתא
בפעם ראשונה טעונה ובשניה וטעונה ובד"ו פעמים וטעונה ובאנודה טעינה
ובביכורים פ"א ה"א איתא וטעונה וכן העתיק ר"י בן מלכי צדק שם ובפ' ר"ש

שור[א] חרש שוטה וקטן חייב. בן[ב] או בת עבד או אמה פטור.

הלכה ט' בור של שני שותפין כו'. היך[ג] אפשר לבור של שני שותפין. אמר ר' יאי תיפתר[ד] שנתנו שניהן אבן האחרונה. ולמה לא פתר לה בחפר[ה] וה י' ווה י'. דו בעי מיפתריניה בכור של עשרה טפחים של שני שותפין. עבר עליו הראשון ולא כיסהו

א) תוס' שם ה' וי"ד ב' נ"ד:
ב) חוס' שם וה' כ"ט מה"נ שם ס' ל"נ לעיל פ"א ה"א ב' כ"ח:
ג) ב' נ"א
ד) ב' שם (ע"א וע"ב)
ה) תוס' שם ה"ט לעיל פ"א היב ב' נ"א.

פירוש.

כראמרינן בב' שם: בן או בת עבד או אמה פטור. שאינו חייב על הבור בכופר בבן ובבת ובשלשים סלעים בעבד ובאמה כמו בשור המועד והתנא נקט לשון הקרא בשור המועד (שמו' כ"א ל"א ול"ב) ובמה"נ איתא אין לי אלא שור וחמור המיוחדין מני לעשות שאר בהמה חיה ועוף כיוצא בהן משום ר' ישמעאל נאמ' כאן וכו' מה ת"ל שור וכו' שהיה בדין מה שור שאינו מועד לעולם הרי הוא חייב על הבן ועל הבת ועל העבד וכו' ת"ל ונפל וכו' שור ולא בן ולא בת "חמור"ו" ולא עבד ולא אמה" וע' לעיל פ"א ה"א צד ו' ולענין הגיר' ע' בר"ם והגי' ועבר עליו הראשון איתא גם כן ברי"ף ובאו"ז (ושם ועבר הראשון עליו) ובאגודה אבל במד"מ ולקמ' בפיסקא איתא עבר והגי' האחרון חייב איתא גם כן באגודה וכבר הוער בגליון הב' שגם הרמב"ם גרס (כרי"ף) הראשון חייב ובאגודה היתה הגי' מעיקרא ובא השני ומצאו מגולה השני חייב כמו בריי"ף שלפנינו ובכ"י רד"ק נמצא הַבְּרָיָא והוער במ"ח שם על הגי' במד"מ הכיריה ובפעם השנית איתא במד"מ הכריה ובדפו' נאפו' איתא שתי פעמים הכריה ובגליון כ"י ליידען איתא נא הכירייה וברי"ף נמצא נפלו לתוכו שור חש"ו:

[תלמוד] היך אפשר לבור של שני שותפין. לשון היך איפשר אינה סגנון לשון הירוש' וברשב"א דף קפ"ו ע"ב הובא בור של שותפין היאך (ובשמ"ק לדף נ"א ע"א היך) עבידא בור של שותפין וני' לגרו' היך עבידא בור של שני שותפין ופי' היכי משכחינן בור של שני שותפין משום שרצו להעמיד המשנה בשחפרוהו ברשות הרבים ולשו' שני שותפין לאו דוקא אלא כלומ' שחפרוהו שנים ולכן שאלו היכי משכחינן אותו דאם בשחפר הראשון ט' טפחים והשני טפח האחרון לבדו חייב (ע' לעיל פ"א ה"ב ובב' נ"א ע"א): שנתנו שניהן אבן האחרונה. ביחד על כותל הבור להשלימו לעשרה טפחים: ולמה לא פתר לה וכו'. התלמו' מקשה למה לא פירש ר' יאי המשנה בשחפר וה י' טפחים ווה י' טפחים ששניהן חייבין עליו כדאיתא לעיל שם וברשב"א הגי' בחפר בה וה עשרה וכו' ובשמ"ק בשחפר בה ומשנה משום שהוא רצה להעמיד המשנה בבור של עשרה טפחים ולא בשל עשרים וני"ק לגרו' מיפתרינה וברשב"א איתא אי בעי מיפתריניה וכו' ובשמ"ק בעי מפתרנא בבור של נויקין של עשרה טפחים: של שני שותפין וכו' חייב. נ' שצ"ל

השני חייב. כיסהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה ולא כיסהו השני חייב. כיסהו[א] בראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור. לא כיסהו בראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב. נפל[ב] לפניו מקול הכרייה חייבלאחריו הכרי יה פטור. נפל[ג] לתוכו שור וכליו ונשתברו. חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים. נפל לתיכו

א) תוס' שם ה"ו ח' מכילתא שם ומה"ג שם

ב) תוס' שם ה' י"נ מכילתא שם פ' ונפל ב' מה"נ שם ב' נ"נ.

ג) תוס' שם ה' י"ד פיב ה"ח מכולי שם פ' ונפל א' מה"נ שם ופ' ל"ד לעי' ה"ז ס"א ה"א ופ"נ ה"א ב' כ"ח ופ' נ"נ ו

פירוש.

ששניהן לא נזהרו לכסותו (וע' ברשי' נ"א ע"ב ד"ה וראשון וברא"ש פ' ח') ונם מתוס' פ"ו ה"י בור של שנים אחד מכסה ואחד מגלה המגלה חייב וממכילתא פ' י"א מכאן אמרו וכו' השותפין שכסו את הבור וגלהו אחר [אחד] מהם המגלה חייב נתגלה וידע בו אחד מהם זה שידע בו חייב וכו' משמע דבלאו הכי שניהן חייבין ואולי יש מקו' להניה ולנרום שניהן חייבין ולכן שנה אחר כך שאם כיסהו הראשון ובא השני וכו' השני (לבדו) חייב וע' בתלמוד: כיסהו הראשון ובא השני וגילהו השני חייב כיסהו הראשון וכו'. כן הגירסא ג"כ ברי"ף ד' קושט' כפי אשר מובא בר"ם ומסכמת עם המשנה שהובאה במכילתא ונשנית בדרך לא זו אף זו שלא בלבד בשגילהו השני אלא אפילו כשלא גילהו אבל ידע שהוא מגולה השני לבדו חייב ולא נאמר שכל השותפין חייבין להזהר ולהשניח שלא י' בורן מגולה ולפיכך בכל אופן כולן חייבין: כיסהו כראוי וכו'. בכיסוי חזק שהניחו בהונן על הבור ואע"פ כן נפל לתוכו שור כנון על ידי שהחליט הכיסוי מחמת הזמן ונתרועע וכשדרך עליו השור נשבר (ב' נ"ב ע"א) או ע"י שדחה השור את הכיסוי באופן משונה מן הבור פטור ומדנקט הכא אצל כיסהו כראוי ושלא כראוי לשון ונפל לתוכו שור או חמור ומת ולא נקטה לעיל אצל בור של שותפין כ' שסדר המאמרים מהופך וצ"ל בתחילה כיסהו כראוי וגפל לתוכו שור וכו' ואח"כ בור של שני שותפין ועבר עליו הראשון ולא כיסהו וכו' וכן נ' מסידור המכולתא שם מכאן אמרו כסהו כראוי פטיר שלא כראוי חייב כיסהו וגילהו אחר המגלה חייב השותפין שכסו את הבור וכו' וכן הסידור בתוס' פ"ו ה"ו וה"י: נפל לפניו מקול הכרייה ע"י ששמע קול הבא מחמת כריית הבור וגבהל ונפל לפניו בדרך נפילה חוץ לבור חייב כורה הבור אע"פ שלא נפל השור לתוכו ואם נפל לאחריו שלא כדרך נפילה מקול הכרייה פטור אבל כשנפל לתוך הבור אין חילוק בין לפניו ובין לאחריו וע' בתלמו': שור וכליו ונשתברו וכו'. בכלי שור שייבא לשון שבירה כמו בעול ובכלי חמור לשון קריעה כמו במרדעת (לפי רש"י): ופטור על הכלים. ע' בתלמוד ובב' נ"נ ע"ב הובאה ברייתא שר' יהודה מחייב על נזקי כלים בבור: שור חרש וכו'. שור שהוא חרש כדאיתא בתלמו' ואולי תיבת קטן לא באה אלא ע"י אשגרת לשון ובתוס' פ"ו ה' י"ד ובב' נ"ד ע"ב איתא עוד שור סומא המהלך בלילה חייב אבל פקח ומהלך ביום פטור דבעי ליה עיוני ומיזל

ט' בור[א] של שני שותפין ועבר עליו הראשון ולא כיסהו השני ולא כיסהו השני חייב. כיסהו[ב] הראשון ובא השני וגילהו

א) מהה"ג שם

ב) תוס' פיו היו מכוילתא פ' י"א פ' ולא

פירוש.

שם מלת או וברפו' נאפו' ליתא מלת או וליתא מלת אחר ותחת ופתחו לרשות היחיד איתא ופתחו ברשות היחיד וע' בד"ם ובתוס' פ"ו ה"ד איתא חפר ברשות היחיד ופתח ברשות היחיד יש לו רשות וכו' ברשות הרבים ופתח ברש' הרב' וכו' ברש' היחיד ופתח לרשות הרבים וכו' ברש' הרבים ופתח לרשות היחיד אפילו הוא של רבים פטור ר' יוסי וכו') וכן איתא בברי' בב' נ' ע"א החופר בור ברה"י ופתחו לרה"י פטור ובמה"ג שם איתא יכול ברה ופתח ברשותו יהא חייב תיל וכו' הא אינו חייב עד שיחפור ברשות הרבים או יחפור ברשותו ויפתח לרשות הרבים וק' לפי זה ני' הספרים במשנה ברשות הרבים ופתחו לרשות היחיד . . . . חייב ונ' דוחק מאד לומר שמשנתינו מיירי בשהפקיר היחיד רשותו ע' בב' נ' ע"א וברש"י ז"ל ואולי יש לומר שעיקר גירסת המשנה היא החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים ברשות הרבים ופתחו לרשות הרבים [ברשות היחיד ופתחו לרשות היחיד] אחר חייב (וע' על לשון החופר ברה"ר ופתחו לרה"ר תוספו' דף מ"ט ע"ב ד"ה ת"ר) ופי' לרשות היחיד אחר היינו של אחר ואולי באה הני' ברהי"ר ופתחו לרשות היחיד ע"י אשנר' לשון המשנ' פ"ג מ"ח אבל ק' להניח כל כך ולגרו' החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר ברה"ר ופתחו לרה"ר חייב ברה"ר ופתחו לרה"י ברה"י ופתחו לרה"י (שלו) פטור אף שנאות' לפי התוס' שהוזכרו בה ארבע בבות הללו ולענין שאר גירסאו' ע' בד"ם:

ט' בור. ע' על הסדר לק' במאמר כיסהו כראוי: של שני שותפין. בגין שחפרוהו ברשות היחיד ופתחוהו לרשות הרבים או שחפרוה ברשיתן ופתחוהו לרשותן והפקירוה והיינו שנתנו רשות להלוך בה אדם ובהמה ולא הפקירו בורן ולא כסוהו ונפלה לתוכה בהמה') וע' בתלמוד: ועבר עליו הראשון ולא כיסהו וכו' השני חייב. ק' למה לא יהי' שניהן חייבין ביון

*) בתוס' שם איתא חפר בור ברשות הרבים ופתח ברש' הר' אפילו הוא של רבים חייב עד שיסמוך לרבים איזו (ובד' ווילנא איזה) הוא בור שאמרה תורה ונ' שצ"ל זה הוא בור שאמרה תורה וע' בב' מ"ט ע"ב ואחר כן איתא שם חפר ברש' היחיד ופתח ברש' היחיד יש לו רשות וכו' ברש' הרבים וכו' אין לו רשות לחפור וכו' ברש' היחיד ופתח לרשות הרבים יש לו רשות לחפור ואין לו לו רשות לפתוח וכו' ברש' הרבים ופתח לרשות היחיד [אין לו רשות לחפור ויש לו רשות לפתוח חפר] ברשות הרבים ופתח לרשות היחוד אפילו הוא של רבים פטור. וע' תוספתא משנה ובריתא למו"ר מ"ש צוקערמאנדל ח"ב צד כ"ה.

**) ויש לומר שר' ישמעאל ור' עקיבא לא נחלקו בברייתא בב' מ"ט ע"ב אלא בפירוש המקרא אבל שניהם סוברים שבין החופר בור ברה"ר ובין החופר ברשותו והפקירה ולא הפקיר בור חייב.

שלשה דברים שהן סמוכין לרשות כרשות. רבי מנא בעי מהו שיעשה את העומק כגובה.א) והיכי דמי אין בהוא דאתי מן עיל חמי ליה אלא בההוא דאתי מן לרע.

א) ע' ב ב':

ב) תוס' פיו ה"ד מה"נ שם ב' מ"ט: נ'.

ח' החופר[ב] בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים בר"ה ופתחו לרשות הרבים אחר חייב.

פירוש.

כר' יוסי בי רבי יהודה דסבר שלשה טפחים הסמוכין לרהיר הרי הן כרה"ר להתחייב עליהן משום בור ברה"ר: מהו שיששה את העומק כגובה. נ' לגרום את הגובה כעומק ופי' אם עשה אחד תל גבוה עשרה טפחים ברה"ר ועלה עליו שור ונפל ממנו ומת מהו שי' חייב עליו בעל ההל על שנפל על ידו מן הגובה כמו שחייב בעל הבור על שנפל על ידו לעומק ואולי יש לגרו' מהו שיששה הגובה כעומק: והיכי דמי. אין דרך הירוש' להשתמש בלשון היכי דמי אלא בלשון היך עבידא וכאן כנ' יותר נאותה לשו' מה נן קיימין: אין בהוא וכו'. נ"ק לגרו' אין בההוא וכרלקמן ופי' אי מיירי בשור שבא מלמעלה וירד על התל הזקוף ונפל הלא הוא רואה אותו והי' לו להזהר מלירד עליו ומפני מה י' חייב בעל התל ואף על פי דלעניין עומק מיירי בשור שהוא חרש וכו' שאין בו דעת להתבונן בהלוכו שלא יפול לבור כרלקמ' בה"ט מ"מ לענין להזהר מלירד על תל זקוף הנראה הוי שור שהוא חרש כשור שהוא פקח לענין נפילה לבור ויפטר בעל התל אלא שהוא מיירי בשור שבא ועלה מלמטה מצד אחת בדרך שיפוע על התל ולאחר שעלה נפל מפני שהי' זקוף מצד אחרת שלא ראה מקודם וא"כ אף כשהשור פקח יש לומר שי' חייב מיהו יש גם כן לומר שאינו חייב אלא בעל הבור לפי שנתן תקלה לשור שהלך כדרכו מה שאין כן בבעל התל שלא נתן תקלה לשור שהלך כדרכו אלא למי ששינה ועלה והיינ' כנ' מה ששאל ר' מנא ואין לפרש דר' מנא בעא אם חייב על הגובה לפי שיש לומר שחייב על הבור להבלו ולא לחבטו כדאמרינן בב' דף נ' ע"ב לרב דלפי הירוש' לכולא עלמא חייב להבטו ע' פ"ג ה"ג בהערה:

ח' החופר בור וכו'. המשנה באה לבאר ולהשלים מאמר משנה הקודמת החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו וכו' חייב שבין החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרהיר ובין החופר ברה"ר ופתחו לרה"ר חייב ונ"ק שהי' דרכם לעשות בור מוקף מחיצות או גדר מני רוחות ומרוח אחת הי' פתוח ונכנסו דרך שם לבור ע"י מעלות או סולם ולשון לרה"ר אחר קשה ובנירסא שלפנינו הני' בכ"י רד"ק ובמד"מ איתא החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים ברשות הרבים ופתחו לרשות היחיד חייב ובסדר המשניות ובב' מ"ט עיב איתא החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים או ברשות הרבים ופתחו לרשות היחיד ברשות היחיד ופתחו לרשות היחיד אחר חייב וכן בריוף ובאנודה אלא שליתא

אמר רבי יצחק אחד בור של מיתה ואחד בור לנזקין שניהן ממקרא אחד נתרבו. וכשהוא בא לבור של מיתה את מר פטור[א] על הכלים. וכשהוא בא לבור של נזקין את מר חייב[ב] על הכלים. אין[ג] לי אלא בשחפר לקח ירש ניתן לו במתנה מניין שנאמר או כי יכרה איש בור. וכי יש לו רשות להבקיר נזקי ברשות הרבים. אמר רבי יוסי בי רבי בון תיפתר בר'[ד] יוסי בי רבי יהודה דאמר

א) מ"ט תוס' ה"ג ו"ד מכול' פ' ו"א פ' שור מהיג שם לק' ה"ט כ' כ"ח ו' כ"ג ו

ב) לק' ה"ט מכול' שם לעי' ס"א ה"א ועי' ס"ג ה"א והיג וה"ה ותוס' ס"ב ה"ח וכי כח ו

ג) מהי"ג שם ד"ה בור

ד) לעי' ס"ג ה"ג ועי' תוס' ס"ו ה"ד בינ.

פירוש.

והתוס' כנ' גרסו חד בור למיתה וחד בור לנזקין וברשב"א לדף נ"ב ע"א הועתק אחד בור של מיתה ואחד בור של ניזקין ובשמ"ק דף פ"א ע"א ד"ה נפל איתא בשם הרשב"א נזקין ובשה"י איתא אחד מבור למיתה ובור לנזקין וכן נראה להקדים בור של מיתה לבור של נזקין: וכי צ"ל או כי: אמר רבי יצחק וכו'. קושיא הוא הרי שנתרבו בור של מיתה ושל נזקין שניהן ממקרא אחד ולמה נאמר בבור של מיתה שהוא פטור על הכלים משום דדרשינן שור ולא שור וכליו ולעניין בור של נזקין לא דרשינן הכי ונאמר שחייב בו על הכלים כראיתא לקמ' ה"ט ואולי יש לגרום הא דר' יצחק לקמן בתר הברייתא דונפל שמה ובסתמא אין להקשות דהא איכא דאמרי דבבור של נזקין פטור על הכלים ע' לעיל פ"ג סוף ה"א וה"ג ובהערה שם (ופ"א ה"א צד ג'): אחד בור של מיתה ואחד בור לנזקין, ברשב"א שם איתא אחד בור של מיתה ושל נזקין ובשמ"ק שם ואחד בור של נזקין ובשמ"ק לדף נ' ריש ע"ב אחד בור שלמיתה ואחד בור של נזקים: וכשהוא בא . . וכשהוא בא, ברשב"א ובשמ"ק שם איתא כשאתה בא . . וכשאתה בא: את מר . . את מר, ברשב"א שם ובשמ"ק דף פ"א איתא אתה אומר . . אתה אומר ובשמ"ק לדף נ' את אמר . . את אמר: אין לי אלא בשחפר וכו', בילקו' ק"א ר' קפ"ה הובא וכי יפתח או' בור אין לי אלא כשחפר לקח ירש ניתן לו במתנה מנין ת"ל או כי יכר' ונ' לגרו' לפי זה וכי יפתח וכו' אין לי אלא כשחפר לקח וכו' ת"ל או וכו' איש בר (בור) ונ' דיתורא דאיש דריש ובמה"ג איתא אין לי אלא הפותח והכורה מנין לרבות שלקח ושניתן לו במתנה ת"ל בעל הבו' ישלם מכל מקום וע' בסוטה פ"ח מ"ב וכן הסדר בברייי' בירוש' שם וה"ה ובב' דף מ"ג ובהעתק' כ"י ה' של ספרי שופטים (פ' קצ"ד וקצ"ה) אבל בספרי הנדפ' הסדר ירש לקח ניתן לו במתנה: וכי יש לו רשות להבקיר נזקי ברשות הרבים, כבר הובא לעי' בפ"ג ה"ג שנ' לגרו' וכי יש לו רשות למכור נזקיו ברה"ר ולשון להבקיר כנ' באה ע"י אשגרת לשון (ע' לעיל פ"ג ה"ב) ופי' היאך ניכל לרבות לקח וכו' הא אין רשות לאדם למכור נזקיו ברה"ר ובור שחייבה עליו התורה היינו בור ברה"ר: אמר רבי וכו' תיפתר בר' יוסי וכו' דאמר שלשה דברים וכו'. לעי' שם הובא שנ' לגרו' תיפתר בר' יוסי וכו' דאמר שלשה טפחים שהן סמוכין לרשות כרשות ופי' שמירי בבור ברשותו שיכול למברו אלא שהוא סמוך לרשות הרבים בתוך נ' טפחים והברייתא אתיא

למה נאמ'[א] בור אלא מה ד'בו' שהוא כדי להמית עד עשרה טפחים אף כל דבר שהוא כדי להמית עד עשרה טפחים. היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת[ב] פטור. ואם היזק בו חייב.

א) שמו' כ"א ל"ג

ב) תוס' שם ה' י"ב לעי' ב"א ה"ב

הלכה ז' החופר בור ברשות הרבים כו'. כתיב כי[ג] יפתח איש בור וכי יכרה איש בור. אחד בור לנזקין ואחד בור למיתה.

ג) שמו' כ"א ל"ג

פירוש.

הרבים ובאר היחיד וכו' אהלות פ"ג מ"ז (וע' שם פ' י"ג מ"א) ומקואות פ"א מ"ד ורש"י ז"ל פי' לפי הב' בור ענול הוא שיח ארוכה וקצרה מערה מרובעת ומכופה בקרוי אלא שיש לה פה חריצין רחבין ומרובעין כמערה ואינן מקורין אלא כל פיו פתוח נעיצין קצרין מלמטה ורחבין מלמעלה ובורות ושיחין כו' הן עשויין על פי רוב לאסוף מים לשתות ומערות לטבול (ע' כתוס' ב"מ פ' י"א ה' ל"א וכס' תלמודישע ארכעאלאניע לחכם פראפ' קרוים צד רי"ג) והיו להן מעלות (ע' מקואות פ"ד מ"ד פ"ז מ"ז מכשירין פ"ג מ"א) וחריצין ונעיצין כנ' לא היו עשויין לאסוף מים (ע' מקו' פ"ה מ"ו כלאים פ"ה מ"ג עירובין פ"ז מ"ג ב"ב פ"ז מ"ד ותוס' ב"מ פ' י"א ה' י"ח וע' בערוך ע' חרץ א' ונעיץ): עד. כבר העיר ב' ד"ס שכן הוא כאן ולהלן בדפו' נאפו' אבל במד"מ וכן בשאר המקומות ליתא וכן נכון כנ': עשרה טפחים. דסתם בור אינו פחות מעשרה טפחים (רש"י בסנהד' מ"ה ע"א שהביאו ב' תיו"ט): היו פחותין וכו' פטור. שלא הבור לבדו גרם המיתה אלא דבר אחר עמו: ואם הזוק בו חייב. שדיין להזיק ולענין הגי' ע' בד"ס וסדר המשניו' במד"מ כמו שהוא כאן ובדפו' נאפו' איתא החופר בור שיח ומערה ברשות ובאגודה ונפל שמה ורש"י בסנהד' מ"ה ע"א העתיק אחד החופר בור ואחד החופר שיח ובערך ע' חרץ א' הובא אחד החופר בורות שיח (או שיחין) ומערות ובאגו' אחד החופר ביר שיחין ומערות ובמד"מ איתא ונעצין ובמקו' פ"ה מ"ו ובנעצים ובדפו' נאפו' כאן ונעצים ובמקו' ובנעיצין ובדפו' נאפו' למה אמר ובמד"מ איה' נמי אלא מה הבור שהוא ותח' כדי איתי' כדיי בשני המקומ' ובאו"ז אם כן למה נאמד בור מה בור שיש בו כדי . . . אף כל דבר ובילקו' איתא נמי כל דבר ובאגו' ולמה נאמר בור מה בור עשרה טפחים אף כל עשרה טפחים היו פחות מעשרה טפחים ונפל בתוכו . . . פטור הוזק חייב ובילקו' היה פחותין מעשרה ונפל וכו':

[תלמוד] כתיב כי וכו'. קאי על מאמר המשנה ואם הוזק בו חייב והטעם משום שדרשינן למה נאמר בקרא בור שני פעמים שהי' לו לומר וכי יפתח אי' או כי יכ' א"כ בר אלא חד בור בא ללמד שחייב על בור עמוק עשרה טפחים כשהומה בו וחד על בור פחות מעשרה כשהוזק בו וע' הוספו' ג' ע"א ד"ה לא

בעל יצאו[א] אילו שאינן ראוין להיות בעל. רבי יסא בשם רבי יוחנן עוברין[ב] אין יוצאין בשן[ב] ועין ניחא בשן. ועין. אמר רבי יסא בי רבי בון כיני מתנית' עוברין אין יוצאין בשן ועין שלו[ד] אימן.

ז' החופר[ה] בור ברשות הרבים ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב.[ו] אחד החופר בור ושיח ומערה חריצים וגיצים אם בן

א) קידושין פ"ג פ' י"ב

ב) ב' קידושין כ"ד ד:

ג) שמ"ר כ"א כ"ו וכ"ז

ד) ב' נזיר"י העתר על קידושין, פ"א סוף ה"ג

ה) תוס' פ"ק ה"ד מהי"ג לשמו' כ"א י"ב ד"ה כי ב' מ"ט ו' ב'

ו) מהי"ג שם ד"ה בור

פירוש.

בעל יצאו אלו שאינם ראויים לקריה בעל וברשב"א דף קפ"ג ע"ב ירושלמי שאל לרבי עקיבא בא על אמו וכו' יכול אף הוא בעל ההריון תלמוד לומר בעל את שהוא ראוי לקרות בעל יצאו אלו שאין ראויין לקרות בעל ובמ"מ ה' חוב' ומז' פ"ד ה"ד ר"ש שאל בא על אמו וכו' יכול אף הוא בעל ההריון ת"ל בעל מי שהוא ראוי לי"קרות בעל יצאו אלו שאין ראויין לי"קרות בעל ונ' שני' או"ז בכללה נכונה אלא שנ' לגרו' וכי ינצו וכו' ויצאו ילדי' כמו שאיתא לפנינו ובשה"י ומה ת"ל הרה כמו שהיא בשה"י ובמכיל' פ"ח ותחת (שמענו) שומע אני ותח' (שהוא מיחי"ב) שהוא חייב כמו שה' בשה"י ותח' (ר' עקיבא שאל) ר' עקיבא שאל כמו שהוא לפנינו לפי שמגנון לשון שאל או בעי כני' התוספו' אינו מצוי לנבי תנאים והוראת לשון שאל כאן היא שאמר בדרך שאלה ותשובה (וכדרך התנאים) וע' במבוא הירוש' דף י"ב ע"ב ונ"ק לגרו' יכול אף הוא בעל ההריון כמו שהוכא בתיספו' וברשב"א ובמ"מ ודרשות דלעיל נ' שניבעות מן המכילתא פ"ח: ר' יסא בשם ובו' אין יוצאין בשן ועין. וקס"ד בשן ועין של עצמן ומקשה ניחא בשן ועין וכבר הניה ב' נוע"י ניחא בעין בשן וכן נ' כלומר ניחא שאין יוצאין בעין ש"ש לעוברין אבל היאך שייך לומר שאין יוצאין בשן שאין להן: אמר וכו' כיני מתנית'. כן יש לגרו' א' לפרש עוברין אין יוצאין בשן וכו' של אימן שנופלין מחילקין הן כשה"י איתא עוברין אין יוצאין בשן ובעין... יוסה.. ביר' בון כיני מתניתה עוברין אינן יוצא.. ובעין שלאימן וע' בריי' בב' קידושין כ"ד ע"ב ר"א אומר הרי שהושיט ידו למעי שפתחו וסימא עובר שבמעיה פטור ולפ"ז אולי יש לפרש גם דברי ר' יוחנן בן ולא נאמר בשן אלא ע"י אשגרת לשון:

ז'. החופר בור ברשות הרבים וכו'. לאחר שהשלים התנא דיני השור שהוא הראשון של אבות נזיקין שהוזכרו בראש המסכתא התחיל לפרש דיני הבור שהוא השני בהן ופתח בעיקר דיניו לפי לשון המקרא וסובר כני שבור האמור בתור' היא בור ברה"ר ואח"כ מבאר הפרטים: אחד החופר וכו'. דרך התנא בכה"ג להשתמש בלשון אחד... ואחד כמו בסוף פ"קין ב"מ פ"ד מ"ד סנהדרין פ"ז מ"ו (העובד וכו' אחד העובד ואחד הזובח ואחד המקטר ואחד המנסך וכ') מכית פ"ב מ"ו שבועות פ"ב מ"ב פ"ג מ"ה פ"ז מ"ד וכאן נשנית באופן אחר וא"לי יש לומר לפי שהורגלו לשנות בור שיח ומערה ביחד כמו בב"ב פ"ג מ"א פ"ד מ"ד ומ"ז וע' שם בפ"ב מ"א ובתיו"ט ומיהו מצינו גם בלשון משנתנו בעירובין פ"ב מ"ד אחד בור הרבים וכאר

אבא בר רב חנה בגין[א] מתני' הא דבתרה אדם שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה משלם דמי וולדות. תני האומר לחבירו שפתה וולדנית אני מוכר לך בניה משביחין אות־ רבן שמעון בן גמ־יאל אומר קוטזו־י היא זו. כתיב[ב] כי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה אבא[ג] יוסי בן חנן אומר משמע שנאמ' ויצ־ו ילדיה אני יודע שהיא הרה. מה ת"ל הרה מגיד שאין מתחייב עד שיכה במקום עוברה הא אם הכה על כף ידה או על כף רגלה פטור. כאשר[ד] יושת עליו בעל האשה ושמעני[ה] אף על פי שאין הריון שלו תמוד ליומה הרה. מגיד שאין משלם אלא לבעל ההר ון. רבי עוקבא שאל בא על אמו בא על אחותו אף הוא בעל הריון הוא. תלמוד לומר בעל את שראוי ליקרות

א) ב' שם.

ב) שמ"ת כ"א כ"ב

ג) מכול' פ"ח ב' ושם

ד) שמו' שם

ה) מכו' שם תוס' פ ט"ה(ב' מ"נ)

פירוש.

לג' תנינתה הכין: אבא בר רב חנה. יש להסתפק בני' ובשה"י רב אבא בריה . . .: בגין מתני' וכו'. ע"י שרצה לשנות זו שלאחריה אדם שהי' מתכוין לחבירו וכו' שנה גם ברישא לשין כזו: תני האימר וכו'. נ' שחכמים הבינו דברי רשב"ג שאמר משהאשה יולדת היא משבחת שר"ל שהאשה משילדה שוה יותר כשהיא לבדה מהיא עם עיבורה קודם לידתה וכמו שהבינם הגא דברי' ראשונה בב' ולפיכך השיבו והרי האימר לחבירו שפתה וולדנית והיינה מעוברת או שאינה עקרה אני מיכר לך מוביר וולדנית לפי ששוה יותר בעבור שבניה משביחין אותה ודשיב קיטזומי וכו' כדמפורש לעיל למשנה: (ב' שביחין בשה"י איהא משבחין ותח' קוטזומי אית' קוטזומי) ממשמע וכו'. באי"ז סי' ל"ו הושתק כתיב כי ינצו וכו' הרה אבא יוסי בן חנן אומר ממשמע שנאמר יצאו ילריה שומע אני שהיא הרה מה ת"ל הרה אלא שאם הכה על כף ידה על כף רגלה על ראשה ועל אחד מאבריה שמענו שהוא מיחייב ת"ל הרה מגיד שאינו חייב עד שיביה במקום עוברה. כאשר ישית עליו בעל האשה שומע אני וכו' ר' עקיבא שאל וכו' אף הוא בעל ההריון ת"ל בעל את שראוי לקרותו בעל יצאי אלו שאינן ראוין לקרותן בעל ובכה"ג איהא בשה"י כתוב כי וכו' ויצ' ילי אבא יוסה וכו' שמענו שהיא הרה ומה תל' לו' הרה א.. על כף ידה על כף רגלה על ראש . . . . אבריה שמענו שהוא חייב תל' לו' . . . מתחייב עד שו . . . במקים עוברה. א . . . בעל הא' שו . . . אפשלפי שאן . . . . הרה מגיד ש . . . שלם אלא לבעל ה . . . שאל וכו' אף . . . הוא ת"ל לו' מי שהוא ראוי לקר . . . אילו שא . . ראויים ליקרות בעל ובקונטרס אחרון של ילקוט דפו' שאל' ר' קפ"ג אית' כאשר ישית שומע אני וכו' ת' הרה שאינו משלם וכו' ר' עקיבא שאל וכו' אף הוא בעל ההריון ת"ל בעל איש הראוי לה להיות בעל' יצאו אלו שאינן ראוין להקראות בעל ובהוספו' מ"ג ע"א ד"ה אפילו הועתק בעי ר"ע בא על אמו וכו' יכול אף הוא בעל ההריון ת"ל בעל אותו שראוי לקרות

הלכה ו׳ שור שהיה מתכוין כו׳. שור שהיה מתכוין לחבירו
הא) אם היה מתכוין לאשה חייב. ולא שנייא היא בין שהוא מתכוין א) ב׳ ב״ש
להכות את האשה בין שנתכוין להכות חבירו ולמה תנינה הכא. אמ׳

פירוש.

משילדה הלא בכלל שומא זו גם כן דמי נזק ודמי נזק הן לאשה ולא לבעל ואולי יש מקו׳ לומ׳ שרשב״ג השיב שתי תשובות על דברי חכמים אחת שבכלל שומא זו לדבריהם דמי נזק הן והן לאשה ועוד שמשהאשה יולדת היא משבחת ולכן אמר שמין את הוולדות כמה הן יפין ונותן לבעל ואם אין הבעל נותנין ליורשיו ונותן נזק (וצער) לאשה ואם אין האשה נותן ליורשיה היתה שפחה ונשתחררה או ניורת פטור כדאיתא בכריי׳ בב׳) והצעה משנתינו איננה שלימה לפנינו וזכר לדבר שבכריי׳ השניה בב׳ מ״ט ע״א איתא אמר רשב״ג וכי אשה למי שילדת משבחת ואין לעצמה בשבח ולדות כלום אלא שמין נזק בפני עצמו וצער בפני עצמו ושמין את הולדות ונותנין לבעל ושבח ולדות חולקין״) ולענין הגירס׳ ע׳ בד״ס ובמד״מ (יברי״ף) איתא מתכוון ושם אית׳ ולדות וכן בשאר המקומות כנ׳ חוץ מאגודה ותחח שור וכו׳ והכה אית׳ באו״ז וגנח והגי׳ אדם אית׳ במד״מ ובדפו׳ נאפו׳ וברי״ף (ורא״ש) ובאו״ז ובאגודה אבל בסדר המשניות וכב׳ איתא ואדם ותחת אדם שהי׳ מתכוין אית׳ באגודה שנתכוין ותח׳ משלם דמי אית׳ חייב בדמי והגי׳ כמה היתה וכו׳ וכמה היא אית׳ נמי במד״מ ובאו״ז אית׳ כיצד משלמין . . . כמה היא . . . וכמה היא והגי׳ משלמין אית׳ נמי בם׳ ההשלמה והגי׳ יולדת היא משבחת אית׳ נמי בילקו׳ ובאו״ז אבל במד״מ אית׳ יולדת משבחת והגי׳ ונותנין אית׳ נמי במד״מ ובאו״ז והח׳ ואם אין לה בעל אית׳ בילקו׳ ובאו״ז אין לה בעל ובאגודה ואם אין בעל ותח׳ ליורשיו אית׳ במד״מ ליורשים וכן בילקו׳ ובא״ז ליורשין ובמד״מ איתא אח״כ ואם היתה שפחה . . . פתור מדמי ולדות:

[תלמוד] שור וכו׳. ולא שנייא היא וכו׳. נ״ק שצ״ל ושנייא היא ופי׳ תנן שור שהיה מתכוין לחבירו וכו׳ פטור ומשמע הא אם הי׳ מתכוין לאשה הוא חייב ולמה וכי שינוי וחילוק יש בין שהוא מתכוין להכות את האשה וכו׳: בין שנתכון. נ׳ לגרו׳ ובין שהוא מתכוין וכן יוצא משרי׳ הירו׳: תנינה הכא. בשרי׳ הירו׳ הכה וניק

---

*) וי״ל שהמאמרים ואם אין הבעל נותנין ליורשיו ואם אין האשה וכו׳ הם דברי המסדר ולא דברי רשב״ג.

**) דברי רשב״ג אם כן משהאשה יולדת היא משבחת שנו כנ׳ והביאו כבר הגאוי הברייתות באופנים שונים תנא דבריי׳ ראשונה שם שנה משהאשה יולדת משבחת ופי׳ וכי אשה משבחת קודם שחלד יותר וכו׳ והלא אשה משברחת לאחר שחלד יותר וכו׳ ותנא דבריי׳ שנייה שנה כנ׳ למי שהאשה יולדת היא משבחת ופי׳ בחמיה וכי למי שיולדת ומוכה הולדות מוכה נמי השבח.

היא משבחת. אלא שמין את הוולדות כמה הן יפין ונותנין[א] לבעל ואם אין לה בעל נותנים[ב] ליורשיו. היתה[ג] שפחה ונשתחררה או גיורת פטור.

א) תוס' פ"ט ה"ב מכילי' פ"ח פ' יגנפו ופ' כאשר ב' שם ומה"ג לשמו' כ"א כ"ב

ב) ב' שם

ג) תוס' ובי' (ומה"ג) שם

פירוש.

משהאשה בעלמא יולדת היא משבחת ואם כן גם כאן כשהוכתה ויצאו ילדיה ונרפאה היא משבחת: כמה הן יפין. כנ' בכמה יקח איתן אדם בעודן במעי אמן שיהיו לו לעבדים כשיוולדו: ונותנין. בסדר המשניו' ובב' איתא ונותן זבב"י ר' לפי ד"ם ונותנן מיהו בברייתו' בב' איתי' ונותנין ואין זה מדברי רשב"ג אלא סתם מתניתין היא לפי התוי"ט וע' לקמ' ושנה שדמי הוולדו' נותן לבעל לפי שנזק וצער הן לאשה כדאית' בברייו' בב' מ"ב ע"ב ובתוס' פ"ט ה"כ (וע' ברמב"ם ה' חוב' ומזי' פ"ד ה' ט"ו ובמ"מ שם ובתיספו' ב"ק שם ד"ה נותן) וה' י"ד ובבתובו' פ"ו מ"א:*) ואם אין לה בעל. שמת ובב' שם איתא אין הבעל ונ"ק למחו' כאן התיבה לה וליתא באגודה:**) היתה שפחה ונשתחררה או גיורת פטור. צ"ל היתה שפחה וכו' והמאמר ק' להבין ורש"י ז"ל פירש בלומר היתה משוחררת או גיורת נשואה לגר או לעבד משוחרר ואין לה בעל שמת פטור דהמחויק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשין זכה וזה קודם לזכות במה שבידו והאי דנקט האי לישנא היתה שפחה ונשתחררה ולא נקט היתה משוחררת משום דע"כ בשאין לה בנים הימני קאמר והיינו דקאמר היתה שפחה ונשתחררה דמשמע עתה מקרוב דעדיין לא היו להם בנים והוא הדין נמי לישראלית הנשואה לגר ומת הגר דפטור דהא דמי ולדות לבעל והאי דנקט שפחה וגיורת משום דסתם שפחה משוחררת נשואה למשוחרר וסתם גיורת לגר וע' בפי' הריב"א שהובא בתיספו' מ"ב ע"ב ד"ה היתה ובתוס' שם ובתוס' ר' פרץ ובשמ"ק שם ובאו"ז סי' ר"מ והנה בברייו' בב' שם איתא הכה את האשה ויצאו ילדיה נותן נזק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל אין הבעל נותן ליורשיו אין האשה נותנת (נותן) ליורשיה היתה שפחה ונשתחררה (כלומ' שפחה משוחררת) או גיורת זכה והיינו בדמי נזק וצער כשמתה והוא הדין שזכה בדמי ולדות כשאין הבעל והוא הי' עבד משוחרר או גר וכדאיתא בפירוש בתוס' פ"ט ה"כ ויש להקשות לדברי חכמים שאמרו סתם שמין את האשה כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה

*) ובמכילי' ריש פ"ח ושם פ' כאשר איתא שחבל אשה לבעל ודמי וולדות לבעל וכ' שצ"ל שחבל אשה לאשה ודמי וולדות לבעל (לבעלה) (והמאמר שם וכל המתחייב מיתה פטור מן התשלומין לא שייך כנ' לדברי רבי אלא ליגיל מינייהו בתר בא הכתוב ללמדך על המתכוין להכות שונאו והכה אהבו שהוא במיתה).

**) בהעתק' מדה"ג לשמו' כ"א כ"ב שתחת ידי איתא כאשר ישית וכו' לומד שדמי ולדות לבעל ואם אין בעל הרי הוא שלה ובמכילי' דר' שמעוני הנדפסת איתא ואם אין לה בעל הרי הוא שלה וק' מאד וברמב"ם שם פ"ד ה"ד איתא שפחה או עכו"ם בשעת הריון ובשעת נגיפה-נשתחררה או נתגיירה הרי דמי הולדות שלה ונ"ק שרמב"ם ז"ל הי' מפרש ואם אין לה בעל שאין להקדושין והבא עליה אינו ראוי להיות בעלה כגון שפחה ונכרית כדאיתא בקידושין פ"ג כ' י"ב ואין לו דמי ולדות כדאיתא לקמ' בהלמו' דמי הולדות שלה.

א) לקמ' פ"ח מ"ב (פ"ד) מכ' פ"י פ' ובעל לע' פ"ד ה"ו ובי' מ"ב. מה"נ לשמו' כ"א כ"ב וכ"א כ"ח ב) שמ' כ"א כ"ב. ג) ב' מ"ט

ו' שור[א] שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה פטור מדמי וולדות. אדם שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה בשלם[ב] דמי וולדות. כיצד משלם דמי וולדות שמין את האשה כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה. אמר[ג] רבן שמעון בן גמליאל אם כן משהאשה יולדת

פירוש.

ו' שור וכו' פטור מדמי וולדות. ק' מה ענין ש'לום דמי וולדות לכאן וע' לע' לפ"ג מ' י"ב ונ"ק שלפי ששנה במשנה דלעיל הי' אביו או בנו לתוכו משלם את הכופר שמשלם את הכופר שלא בכוונה ושור שנתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם חייב בכופר ופטור מן המיתה כדאיתא בתום' פ"ד ה"ו מה שאין כן באדם שנתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם שפטור מן המיתה ומן הכופר שלא שייך כופר באדם שנה הכא שלענין דמי וולדות הוי איפכא ששור שהי' מתכוין לחבירו והכה את האשה וכו' פטור מדמי וולדות ואדם שהי' מתכוין לחבירו והרג את האשה וכו' משלם דמי וולדות ואולי הצעת המשנה מעיקרא היתה בכה"ג שור שהי' מתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם משלם את הכופר ואדם שהי' מתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם פטור מן הכופר שור שהי' מתכוין לחבירו וכו' פטור מדמי וולדות אדם וכו' משלם דמי וולדות שלעיל בפ"ד מ"ו לא הוזכר במתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם וכו' אלא שהוא פטור ולא שחייב בכופר: שהי' מתכוין לחבירו. הוא הדין כשנתכוין לאשה אלא ע"י שבקרא (שמו' כ"א כ"ב) וכם־פא הוזכר במתכוין לחבירו נקט גם ברישא כן כדאמרינן בתלמ' לק' ובב' מ"ט ע"א וע' לע' פ"ד ה"ו ובמה"ג איתא מכאן אמרו שורו שנגח את האשה פטור מדמי ולדות: ויצאו ילדיה. נקט לשון הקרא: כמה הי' יפה. אילו היתה שפחה נמברת כדלק' פ"ח מ"א: וכמה היא יפה משילדה. והפחת שנפחתה מחמת חסרון וולדות היא והיא דמי הוולדות: אם כן וכו'. כלומ' כנ' אם כן שמין יש להתבונן ולהשיב שמשהאשה יולדת היא משבחת לפי שהאשה כשהיא מעוברת מצד עצמה וגופה היא פחותה בדמיה מחמת חשש סכנת לידה ולאחר שילדה היא משבחת ומתעלה בדמיה לפי שיצתה מידי סכנה ואף שנגרעה בדמיה מחמת חסרון הוולדות אע"פ כן הגרעון אינו כשיעור דמי הוולדות אלא פחות ממנו ואם כן כשנשום כמה האשה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה נגריע דמי הוולדות בכשיעור שמשבחת ומתעלה מצד עצמה ע"י לידתה והיינו כנ' מה שהשיב רשב"ג כדלקמ' על דברי חכמ' שהקשו על דבריו האומר לחבירו שפחה וולדנית אני מוכר לך מוכיר וולדנית מבני שכניה משביחין איתה והשיב קוטיזמי היא זו והמלה קוטיזמי כנ' משובשת וצ"ל דיסמי (או דיצמי, דיזמי) מלשו' יניקה ופי' בעלת שני גופין היא האשה ומצד עצמה וגופה היא משבחת ע"י לידתה ומצד חסרון ניף הוולד היא מגרעת וע' בב' מ"ט ע"א: משהאשה יולדת וכו'. כלומ' כנ'

אומר לו הכנים ואני משמרו. הכל מודין בשד' שאומ' לו הכניסהו ושומרהו. מה פליגין בחצר רבי אומר חצר כשדה. וחכמים אומרים חצר[א] כבית. תמן[ב] תנינן המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות. גדישים בשדה. ככלים בבית. אמר רבי יוסי בי רבי בון תיפתר בהיא דאית לה מסנר.

א) (ב' ב"מ פ"א:)
ב) לקמ' פיו הינ.

פירוש.

מה פליגין וכו'. באו"ז סי' רכ"ה איתא אחמה פליגין וכו' ורבנן אמרי וכו' ובסי' רע"ג ושומריהו את. מה פליגין וכו' ורבנן וכו' והניר' ורבנן איתא גם כן בשרידי הירושלמי שהוציא מו"ר לוי נינצבורג צד ר"מ: תמן תנינן וכו' גדישים בשדה וכו'. ז' שיש כאן חסרון אבל הענין מובן ויש לפרש שמקש' לר' ירמי' דאמר שהכל מודין בשדה שאינו חייב בנתינת הרשות סתמא מהא דתנינן לקמ' בפ"ו מ"ג המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות אבלתן בהמתו של בעל השדה פטור וכו' ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב הרי שחייב אף בשדה בנתינת רשות לבדה ומשנ' אמר ר' יצחק [כן יש לגרו' כדאיתא לקמ' בפ"ו ה"ג] גדישים בשדה ככלים בבית כלומ' שלענין גדישים השדה הרי הוא כבית לענין כלים שבכלים דוקא שדרכן להכניסן לבית כשאמר למפקיד הכניסם לשדה הכל מודין שאמר הכניסם ושמרם מה שאין כן בגדישין שדרך להגדישן בשדה אבל ק"ק לפי' הזה הלשון תמן תנינן דהוי להו לומר והתנינן ואולי יש לפרש שמביאין המשנה דלקמן לומר שהמתניתא דאם הגדיש ברשות בעל השדה חייב כרבנן דלרבי אינו חייב בנתינת הרשות סתמא ועלה אמר ר' יצחק שבגדיש אף רבי מודה דגדישים בשדה ככלים בבית ואמר ר' ירמי' הכל מודין בבית וכו' אלא שלפי זה הי' נ"ק לגרו' הא דר' ירמי' בתר הא דר' יצחק: אמר רבי יוסי וכו' בהיא דאית לה מסנר לקמ' בפ"ו ה"ג איתא בההיא דאית ליה מסנר ובשרי' הירו' איתא מיסנר ולקמ' בפ"ו תפתר (בדאית) [בההיא דאית] ליה מיסנר ובהתקת שריד כ"י ירושלמי ששלח לי בטובו מו"ר ש' ז' שעכטער (ע' לעיל צד ב') איתא לקמ' בפ"ו סי' סתר ובאו"ז ס' רע"ג הושתק א"ר יוסי בר מן תפתר כהדא דאית לי' סוריגר וכתב עלה ונראה בעיני דהיינו נטר בי דרי ובדאוקמ' ר"פ (ע' בב' נ"ט ע"ב) ולהני' דאית לה מכנר יש לפרש דמיירי בשדה שיש לה מחיצות ושער ומנעול ולכן הרי היא כבית אבל ק' מאד לומר דמיירי בשדה כהאי וגם לשון סנר בהוראת נעל אינה מצויה כנ' בתלמוד ואולי יש להגי' בההיא דאית לה סנטיר (סנטר) כי גם לשרות ולגנות היו ממונין סנטירים (שומרים) כאשר יוצא מירוש' שביעית פ"ד ה"ב ופי' דמיירי בשדה שיש לה שומר וכשנתן בעל שדה זו רשות להגדיש קיבל עליו לשמור ע"י סנטיר ולפיכך חייב והיינו כעין אוקימתא בב' שם ובדכת' האו"ז:[ז])

ז) ואין להקשות למה בעל השדה חייב ולא הסנטיר דהא הסנטיר לא נתן רשות ואין לחייבו על שלא שמר נדישו של אחר ואולי עיקר דברי ר' פפא בב' שם כך הי' דהכא בדאית ליה נטר בי דרי עסקינן אבל לפנינו איתא הכא בנטר בי דרי עסקינן וכו' וק' דאם כן השומר חייב ולא בע' השדה כדכתב הרמב"ם בפי' המשניו' וע' בה' נזקי ממון פ"ג ה' ט"ו ובל"מ שם ובמשנה תנן בעל השדה חייב.

רבץ בעט משלם נזק שלם דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים על השן ועל הרגל חייב. על הנגיחה ועל הנגיפה ועל הנשיכה ועל הרביצה ועל הבעיטה ועל הדחייה תם משלם חצי נזק. מועד משלם נזק שלם מן העלייה. רב א) יהודה בשם שמואל הלכה כרבי. רב ועירא אמר הלכה כרבי. אמר רבי ירמיה הכל מודין בבית שהו׳

א) ב׳ ב״ח:

פירוש.

נאמרו ארבעה כללות שהי׳ ר׳ שמעון בן אלע׳ אומר בנזקין באופן אחר ולא נאמרו משמו של ר׳ מאיר והם מסבימין עם דעת החכמים בתום׳ ובברי׳ שלפנינו *) וטעמו של ר׳ מאיר כאן מפני שסובר כנ׳ שהמזיק אינו משלם חצי נזק על הקרן אלא ברשות הרבים שרשאי להכניס שמה שורו בכל אופן ולא ברשות הניזק כדאיתא בתום׳ סוף פ״א שור המזיק ברשות הניזק כיצד נגח וכו׳ ר׳ מאיר אומר משלם נזק שלם ואפילו אם נטל רשות מן הניזק בתנאי שישמרנו בעצמו כדאיתא בתום׳ פ״ד ה״ח כנום שורך ושמרו וכו׳ היזיק ר׳ מאיר אומ׳ משלם נזק שלם וכו׳ ולא החצר שאינה לשניהם אע״פ שפטור בה על השן ועל הרגל לדעתו ואין לחייבו בנזק שלם מקל וחומר דשן ורגל שאמר ר׳ טרפון בפ״ב מ״ט וטעמא דפטור על השן ורגל בחצר שאינה לשניהן איתא לעיל פ״א ה״ב: וחכמים וכו׳ חייב. בנזק שלם ואולי יש לגרו׳ כן בפירוש או משלם נזק שלם וטעמן איתמר לעיל פ״א ה״ב: ועל הדחייה. כנ׳ שניתוספה בתלמוד בשהשתמשו בשם דבר בלשון נגיחה וכו׳ וע׳ לע׳ פ״א ה״א וליתא בתום׳ פ״א ה״ט ופ״ד ה״ח וט׳: תם משלם חצי נזק. לפי שסברו שאין חילוק לענין קרן בין רשות הרבים לשאר רשויות חוץ מרשות המיוחדת למזיק: רב זעירא וכו׳. נ׳ שצ״ל רבי זעירא ונ״ק לפי סדר הדורות שחסר שם אמורא [או אמוראים] שאמר ר׳ זעירא משמו ואולי צ״ל במקו׳ אחר הלכה כרבנן תחת הלכה כרבי ובב׳ מ״ח ע״ב איתא רב אמר הלכתא כת״ק ושמואל אמר הלכתא כרבי וע׳ בד״ם שם: שהוא אומר לו. כשנתן לו רשות להכנים:

*) ודברי ההגרה שם ד׳ כללות שאמר ר׳ שמעון בן אלעזר משום ר׳ מאיר סותרין לכל הלשונות בברייתא דתום׳ פ״ה וכו׳ אינן מדוייקין והי׳ צ״ל שאמר ר׳ שמעון בן אלע׳ משום ר׳ מאיר לפי הברייתא דר׳ הושע׳ והמכולתא סותרין וכו׳. ויש להעיר על ההגהה המושבלת של ב׳ פ״מ שהביאה ב׳ נת״י וב׳ יפ׳ עיני לב׳ מ״ח ע״א הסבים עמה שיש לגרו׳ בתום׳ וכאן הכנים שור וכו׳ ברשות ובא שור ממקום אחר נגח וכו׳ אבל ק׳ להגיה התום׳ והירוש׳ ועוד הקשה לפ״ז למה לא הובא דין דהכנסה לחצר שאינה לשניהן שלא ברשות לענין קרן כמו לענין שן ורגל ועוד דאם כן הכל מודים כאן דבחצר שאינה לשניהן פטור על השן ורגל ובתום׳ לעיל פ״א ה״ט איתא כל מקום שאין רשות לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינו של שניהם על השן ועל הרגל משלם נזק שלם וכו׳ ומה שהקשה ב׳ פ״מ על הגי׳ שלפנינו דאם שלא ברשות ליכא למ״ד דמשלם קרן נ״ש בלשון זו אינו מובן דבפירוש איתא בתום׳ שם ר׳ אלעזר ור׳ שמעון אומ׳ ר׳ טרפון אומ׳ על הכל משלם נזק שלם וכו׳ אלא דשם ניחא בפשיטות לפי הכלל שהזכר לעיל דכל מקום שאין רשות לא ולא לזה וכו׳ משלם על השן ועל הרגל נזק שלם ואם כן משלם לר׳ טרפון על הקרן נזק שלם מק״ו דשן ורגל מה שאין כן הכא לפי מה דאמרינן שפטור על השן ורגל בחצר שאינה לשניהן.

שור שנגח את הפרה פרק שלישי [חמישי] בבא קמא

ברשות בעל החצר חייב. רבי אומר בכולן עד[א] שיקבל עליו בעל הבית לשמור.

א) תוס' פ"ד ה"ח ב' מ"ח: נט: ועי' מכיל' ריש פ' טו"ו וטז"ו ומה"ג לשמר כ"ב ו'

הלכה ה' הכנים[ב] שור לחצר בעל הבית כו'. הכנים שור לחצר בעל הבית שלא ברשות ובא שור ממקום אחר נגח נגף נשך

ב) תוס' פ"ה ה"ט וח' ועי' לעיל פ"א ה"ב וב"ש.

פירוש.

חייב בשמירת קניו של חבירו מה שאין כן הבא שבעל החצר קיבל עליו לדעת הת"ק בנתינת רשות לשמור וע' בחי' הרשב"א: רבי אומר בכולן עד שיקבל וכו', כלומ' בכולן אינו חייב בעל החצר עד שיקבל עליו בפירוש לשמור כנון שאמר לו כנום שורך ואני אשמרנו [תוס' פ"ד ה"ח] או שאמר לו המכנים שמור לי והוא השיב לו הנח לפני [ב"מ] פ"ו מ"ו] וע' כמכיל' ריש פ' ט"ו וט"ז אבל נתינת רשות להכנים אין מועיל כלל לרבי כדמשמע מב' מ"ח ע"ב במאמר דתנו רבנן לענין נזקין ובעל החצר פטור בה כשהוזקה בהמתו והמכנים חייב כשהוזקה [אבל הרמב"ם סובר בפ' המשנ' ובן בה' נ"מ פ"נ ה' י"ג ו"י"ד ופ"ו ה"ה דלרבי בנתינת רשות בלא קבלת שמירה בעל החצר פטור וכן הכנים וע' בהסכמת הראב"ד ובהשגתו שם] ילענין הגירס' ע' בד"ם ובמד"מ ובדפו' נאפו' היא כלפנינו אלא שבמקו' לתוכו איתא במד"מ בתוכו ובמקו' ואם איתא כאן בדפו' נאפו' אם ובבה"ג ד' ווין איתא ונגחו . . . כלבו של בעל הבית ומת . . . נגח שורו שור . . . נפל לבור . . . את מימיו . . . בתוכו . . . ואם . . . בעל הבית חייב . . . בכולן פטור עד שיקבל עליו בעל הבית . . . ובבה"ג ד' ברלין איתא ונחו . . . ומת . . . נגח הוא לשורו . . . נפל לבור . . . את מימיו . . . בתוכו . . . בעל החצר חייב . . . בכולן פטור עד שיקבל עליו בעל הבית וברי"ף איתא ונגחו . . . נגח הוא שורו וכן הני' בסדר המשנ' ובב' . . . נפל לבור . . . את מימיו . . . בתוכו . . . בכולן אינו חייב עד . . . עליו בעל הבי' ובאו"ז איתא ונגחו . . . או נשכו . . . נגח הוא שורו . . . לבור . . . את מימיו . . . או בנו של בעה"ב בתוכו . . . בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו בעה"ב . . . ובאנודה איתא ונגחו שורו של בעל הבית פטור נגח שורו . . . לבור והבאיש מימיו . . . בתוכו . . . ואם . . . בעל הבית חייב . . . בכולן אינ' חייב עד שיקבל עליו בעל הבית . . .

[תלמוד] הכנים שור. בתוס' איתה קודם הבבא דהכנים קדירותיו זכו' בה"ג יאולי נסדרה בתלמו' לפי סדר המשניות: נגח וכו' דברי ר' מאיר. דעת ר' מאיר כאן שקרן בחצר שאינה לשניהן משלמת נזק שלם אינה מסכמת עם ארבעה כללות שאמר ר' שמעון בן אלעזר משום ר' מאיר בנזקין לפי הברייתא דר' הושע' לעיל פ"א ה"ב וע' בסוף הערה שם מיהו בתוס' פ"א ה"ט ובברוי' בב' י"ד ע"א

*) נסדר המשנה בירושלמי שם הי"ז ובמד"מ איתא שמר לו ואמר לו הנח לפניך וע' בהלמו שם.

הלכה ד' הכנים[א] פירותיו לחצר בעל הבית כו'. הכנים פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ובא שור ממקום אחר ואכלן פטור. הזוק בהן פטור. הרה אמרה שהשן[ב] פטורה בחצר שאינה לשניהן.

ה' הכנים[ג] שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות נגחו שורו של בעל הבית או שנשכו כלבו של בעל הבית פטור. נגח הוא לשורו של בעל הבית חייב. נפל[ד] לבור והבאיש את מימיו חייב. היה אביו או בנו לתוכו משלם[ה] את הכופר. ואם הכנים

א) תוס' פ"ה ה"א ב' מ"ז:

ב) לע"ו פ"א ה"ב ושא:

ג) ע' לעי' למ"ב

ד) תוס' פ"ה ה' י"ב

ה) תוס' שם וה' י"ג ופ"ו ה"ב ופ"ד ה"ו ב' כ"ו. ומיח:

פירוש.

יש מקו' לומ' שמשום הכי לא נשנית במשנתנו המגדיש וכו' לפי שבו גם רבי מודה וע' בתוי"ט פ"ו מ"ג ולעני' הגי' לעיל במ"ג:

[תלמוד] הכנים וכו' היא המשך הברייתא דלעיל ה"ג וע"ש:

ה' או שנשכו כלבו. דרך המשנה להביא כמה דוגמאות וע' בתוס' פ"ה ה' י"ג ופ"ו ה' כ"ז ובכ' ל"ג ע"א וכאן יש לומ' עוד שלפי ששנה במ"ג וד' בהמה סתם שנה הכא בהדי נגחו שורו אף או שנשכו כלבו וע' בתוי"ט: נגח הוא וכו' חייב. בנזק שלם לד' טרפון בפ"ב מ"ז דהוי מועד מתחלתו: נפל לבור וכו' חייב. ע' לקמן: משלם את הכופר. נ' שבר' טרפון את"א שסבר ששור המזיק ברשות הניזק נחשב כמועד וכל שהוא מועד אפילו מתחלתו משלם את הכופר וכופר משתלם אפילו שלא בכוונה כדאיתא בתוס' פ"ד ה"ו וע' לעיל פ"ד ה"ח והכי איתא בתוס' פ"ה ה' י"ב נפל לבור והוביש את מימיו חייב בכופר [וצ"ל בכה"ג ה' בו אביו או בנו או ה' בו בנו או בתו חייב בכופר וכבר הגי' בכה"ג ב' מנן אברהם] דברי ר' טרפון ור' עקיבא פוטר מן הכופר היה בו עבד או אמה נותן שלשים סלע דברי ר' טרפון ור' עקיבא פוטר וכו' ובכ' בברייי' כ"ו ע"א הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו בין תם בין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון והא דתניא בתוס' שם ה' י"ג יש נותן את הכופר ואין ניסקל וכו' החופר ברשותו ונפל עליו שור והרגו נותן את הכופר ואינו נסקל [אינו נסקל מפני שלא היה מכוון להרגו ונותן את הכופר מפני שחייב בכופר שלא בכוונה] ושם פ"ו ה"ב החופר בור ברשותו ונפל עליו שור והרגו חייב בכופר ואם הזוק השור בעל הבור פטור נמי כר' טרפון אתיא וע' בב' מ"ח ע"ב ובגליון הש"ס שם ומ"מ המאמר נפל לבור והבאיש וכו' נ' במפסיק חיבור דברי המשנה ואולי יש מקו' לומר שהצעת המשנה מיקרא כך היתה נפל לבור והזוק פטור ואם הבאיש את מימיו חייב הי' וכו' ונקט הבאיש את מימיו להביא דמיון היאך יזיק השור עי' נפילתו לבור: ואם וכו' בעל החצר חייב. כשנגח שורו שורו של הכנים (או כשהזוק שורו של הכנים בבור) ונ' שכן אם נגח שור הכנים את שורו פטור ואע"פ שקרן ברשות השותפין לכ"ע חייבת שאני התם שאחד אינו

א) חיכ׳ ס״ה ה״י

הלכה ג׳ הקדר שהניח קדרותיו, הכנים[א] קדירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשו׳ ובא שור ממקו׳ אחר ושברן פטור חוץ בהן פטור. הדא אמר׳ הקרן[ב] פטור׳ בחצר שאינה של שניהן.

ב) לעיל ס״א ה״ב ושי״ב

ג) לעי״ז למני׳ ושי״נ ולקו׳ פיו כי״ב מכולי׳ פ׳ י״ד פ׳ ובער מכולי׳ דר׳ שמעון לשמו כי״ב ד׳

ד׳ הכנים[ג] פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות אכלתן בהמתו׳ של בעל הבית פטו׳ ואם הווקה בהן בעל הפירות חויב. ואם הכנים ברשות בעל החצר חויב.

פירוש.

[תלמוד] הקדר שהניח: ע׳ לעיל שנ׳ לגרו׳ שהכניס: הכנים קדירותיו וכו׳. אילי יש לגרו׳ תני הכנים וע׳ בתום׳ פ״ה ה״י: שור ממקו׳ אחר. שלא ברשות: הווק בהן פטור. בתום׳ שם איתא בעל קדירות חייב וכן בהכנים פירותיו בה׳ י״א בעל הפירות חייב לפי שהקדירות והפירות הן כבור שחייב עליו בחצר שאינה של שניהן ולכן נ׳ לגרו׳ כאן ולקמ׳ בה״ד הווק בהן חייב וכן הגי׳ ב׳ חסדי דוד לתום׳ (דפו׳ ליוורנו) את הירוש׳ כאן: הדא אמרה הקרן פטורה וכו׳. נ׳ לגרו׳ הרגל או שהרגל פטורה וכן הגי׳ ב׳ חס׳ דו׳ שם וב׳ נת״י אבל היינו דווקא לר׳ מאיר ולא לחכמים כדאיתא לקמ׳ בה״ה ולא אמרו הדא אמר׳ אלא כאן ובה״ד ונ׳ משום שהוזכר בה צד פטור וצד חיוב ואולי מפני שנ׳ להן כעין חידוש ולא בה״ה: שאינה של שניהן. לקמ׳ בה״ד איתא שאינה לשניהן ולעיל פ״א ה״ב איתא ה׳ פעמים שאינה לשניה׳ ופעם אחת שאינה של שניהן ובתום׳ פ״א ה״ט וכב׳ י״ד ע״א איתא חצר שאינו של שניהם:

ד׳ ואם הווקה בהן על ידי שהחליקה בהן אי נמי ע״י שאכלן וע׳ בב׳ מ״ז ע״ב: ואם הכנים ברשות וכו׳ חייב. כשאכלתן ונ׳ שכן אם הווקה בהן בעל הפירות פטור ולקמ׳ בפ״ו מ״ג איתא נמי כה״ג המגדיש לתוך שדה חבירו שלא ברשו׳ אכלתן בהמתו של בעל השד׳ פטור ואם וכו׳ ואולי לא נשנית הכא לפי שהתנא לא בא אלא לשנות כאן במכנים לחצר חבירו שלא ברשות תלתא בבי חדא ברגל וחדא בשן וחדא בקרן לקמ׳ במ״ה ולפי שעיקר ההלכה כנ׳ נשנה גבי המגדיש לתוך שדה חבירו כדמשמע ממכילי׳ דנזיקין פ׳ י״ד פ׳ ובער: *) נשנ׳ נ״כ לקמ׳ גבי דיני המבעה ולפי התלמיד לקמ׳ ה״ה דבמגדיש אף רבי מודה דבעל השדה חייב כשהגדיש ברשות אף שלא קיבל עליו בעל השדה לשמור

*) במכילי׳ שלפנינו איתא ובער בשד׳ אח׳ ר׳ נתן אומר הרי המגדיש בתוך שדה חבירו בלא רשות ויצאת בהמתו של בעל הבית והזיקה קורא אני עליו ושלח . . . לכך נאמר ובער בשד׳ אחר אלא אחר הוא זה וכבר הוגה בא״צ ובשבות י׳ ולא אחר הוא זה [נ׳ במ״ע ובהוספה ראשונה שם] ובהעתקת כ״י ה׳ איהא ובער . . . ויצתה . . . בעל השדה . . . לכך נאמר בשדה אחר מכאן אמרו אינו חייב עד שיצא המזיק מרשותו והזיק ונ׳ לפ״ז דהמאמר במכילתי׳ שם פ׳ כי יבער מכאן אמרו לעולם אינו חייב עד שיצא המזיק מרשותו והזיק שייך לכאן (וכן המאמר שלאחריו ששמי נזקין בעדית וכו׳ נ׳ ששייך למטה לדברי ר״ע בפ׳ מיטב וכפל וכן הגי׳ כבר ב׳ שנות י׳.

זה נותן מחצה וזה נותן מחצה. אמר ליה במועד היא מתנית' רגלה מכור' לך מכר חצייה. רגלה שנייה מכורה לך מכר חצי חצייה. אמר ריש לקיש כל אילין שמועתא דלוי אינון.

ג' הקדר שהכנים קדירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות שברתן בהמתו של בעל הבית פטור[א] ואם הווקה בהן בעל הקדירות[ב] חייב. ואם הכנים ברשות[ג] בעל החצר[ד] חייב.

א) לעיל פ"א מ"ב תוס' פ"א ה"א וה"ט מכול' נזק' ריש וסוף פ' ו"ד לעי' פ"א ה"ב ב' ו"ד מה"נ לשמו' כיב ד' ועי' לעי' פ"ג מ"א

ב) תוס' פ"א ה"ט מכול' שם סוף פ' ו"ד ולע' וב' שם ולעי' פ"ג מ"א.

ג) בימ פ"ו מ"ה, תוס' פ"ו ה' כיה כ"ו וב"ו:

ד) (תוס' פ"א ה"א) לעיל פ"א ה"ב וב' וג':

פירוש.

אימי נ' נבוגה: מפני שהוא ספק. משלמין כמו דתנן: הא אילו. היה וודאי שמשננחה ילדה: כך אני או'. בתמית: כולה. כל השאר: במועד היא מתנית'. כן הובא גם כן ברשב"א שהעיר עליו ב' מרה"פ אבל נ"ק לגרו' במוכר הוא מתני' כלומ' דמיירי בשמכר בעל הפרה את העובר לאחר שכל כמה שלא ילדה הוי הלוקח שותף בפרה למחצה דתני האומר רגלה מכור' לך מכו' חציה ואולי יש לגרו' כאן דתני רגלה וכו' מיהי אפשר נמי שהפרה לאחד והוולד לאחר ע"י שמכר אחד את הפרה ושייר הוולד לעצמו או שקני שניהן פרה מעיברת בתנאי שתהי' הפרה לאחד והוולד לאחר וע' בבורו' פ"א מ"א וע' בתוספות מ"ו ע"ב ד"ה ורביע: רגלה. מן ההמשך משמע דמיירי בפרה: מכר חצייה. כנ' לפי שנאמר שלא מכרה לכשתשחט לאכילה אלא לעת השתא למלאכה וכדומה ומשום הכי מהשתא שותפין בה ולמחצה ובתים' ערכין פ"ג וכן בב' שם ד' ע"ב (והעיר עליהן ב' מרה"פ) איתא ראשה של פרה זו מכור לך לא מכר אלא ראשה והיינו כנ' דאמר ריש לקיש. כל אילין שמועתא דרגלי מכורה וכו' לוי אמר ואחרים חולקין עליו ומלת כל לא דווקא ואולי יש למחקו:

ג'. הקדר וכו'. ע' על הסידור במ"א ונקט התנא לשון הקדר שהכנים וכו' ולא הכנים קדירותיו סתם דומיא דמ"ה ומ"ו ולא הכנים כדו דומיא דהכנים את הכד בריש פ"ג לפי שאין דרך בני אדם שאינן אומנין כנ' להכנים כליהן לחצר אחרת ובפסקא דלקמ' איתא הקדר שהניח קדירותיו אבל נ' שע"ל שהכנים כיון שברשות היחיד מיירי: פטור. כדתנן בפ"א מ"ב חוץ מרשו' המיוחדת למויק וע' לעי' פ"ג מ"א ולא שנאו התנא הכא אלא לחלק בין ברשות ושלא ברשות: בעל החצר. החליף התנא לשון בעל הבית בבעל החצר לפי שאין חילוק כאן ביניהן וע' פ"ג מ"א ובמדי"מ איתא כאן בעל הבית חייב אבל לקמ' גם שם איתא בעל החצר: חייב. כששיברתן ונ' שכן אם הווקה בהן בעל הקדירות פטור ולע' הגירס' ע' בד"ם והנ' שברתן ולקמ' אכלתן נגחו ובפ"ו מ"ג אכלתן איתא נמי במד"מ וכן בדפו' נאפו' אלא ששם איתא שברתם (בעל החצר פטור) אכלתם ובפ"י מ"ג אכלה ובכהנ' ד"ב נגחו ובאו"ז איתא ושברתן אכלתן ובסוף סי' רכ"ה ואכלתן ונגחו ובפו' ואכלת ובאגידה ושברתו . . . בעל קדירות . . . בעל חצר ובפ"ו ואכלתו:

משלם חצי נזק לפר׳ ורביע נזק לוולד אהן יהיב ניזוקיה ואהן יהיב ניזקי׳. מאן דמר משלם חצי נזק מן הפר׳ ובעל הוולדות עולה לבעל הפרה רביע אהן יהיב ניזקי׳ ,ואהן אמ׳ לא[א] לדין בעית אידיך ליקומיך. — הלכה ב׳ — וכן פרה שנגחה את השור כו׳. ר׳ בון בר כהנא בעא קומי ר׳ אימי מפני שהוא ספק. הא אילו וודאי זה נות׳ מחצה זה נותן מחצה׳. כך אני או׳ רגלה[ד] של אדם א׳ כילה של אדם א׳.

א) ב״מ פ״ו ה״ט
ב) ב״ק פ׳ פ״ו ופ״ד ו״ר פ׳ כ״ו מ׳ שמו׳ פ׳ כ״ד
ד) ע׳ תוס׳ ערכין פ׳ ג׳ ה״ט ו״ר ב׳ שם ד״ה:

פירוש.

פ״ג ה״א:[*]) מתי הוילדו׳. והגבילה אינה שוה רביע: מאן דמר משלם חצי נזק לפר׳ וכו׳ הגירסא משובשת והסדר כך הפוך וז׳ לגרו׳ מאן דמר משלם חצי נזק מן הפרה ובעל הוולדות עולה [מעלה] לבעל חפרה רביע אהן יהיב ניזוקיה ואהן יהיב ניזקי׳ מאן דמר זה נותן וכו׳ אהן יהיב ניזקי׳ ואהן אמ׳ וכו׳ ופירושו שלמאן דאמר שבעל הפרה משלם חצי נזק לניזק מניפה ובעל הוולד מעלה לבעל הפרה רביע ממה ששילם ברמים ולא מניפו של וולד דווקא כי סברו שמה דאמרינן שהתם אינו משלם אלא מניפו היינו דווקא לנבי ניזק בלחוד אבל לא לנבי שותף בעל הפרה ניתן חצי נזק לניזק ובעל הוולד נותן נזקי ומעלה לבעל הפרה רביע אפילי בשמת הוולד אבל למאן דאמר שוה וזה נותנים חלקם לניזק בעל הפרה ניתן נזקי מניפה אבל בעל הוולד אומר לניזק הלא וולד זה חפצת לגבות מניפו הרי הוא לפניך וקה אותי וז׳ שצ״ל היידי ליקומיך וע׳ בב״ר פ׳ פ״ו ובפי׳ המיוח׳ לרש״י ובמ״כ שם ומהרא״ף העיר על ב״מ פ״ו ה״ג דאיתא שם על המשנה שבר את החמור וכו׳ מתה או נשברה חייב להעמיד לו חמור ר׳ יוחנן אמ׳ בשאמר לו חמור סתם אבל אם אמר לו חמור זה יכול מימר ליה לדין בעית אייתי ליה קומין וז׳ שגם שם יש לגרו׳ לא לדין בעית היידי ליקומיך ופי׳ הלא חפצת את החמיר הזה הרי הוא לפניך ומה לי להעמיד לך חמור אחר:[**])

הלכה ב׳ וכן וכו׳. שייך לעיל לפני ואמר רבי ינאי: ר׳ בון בר כהנא וכו׳ ברשב״א איתא אמ׳ בון כהנא בעו קומי ומפני שהוא ספק הא אלו היה ודאי זה וכו׳ כך אנו אומרים רגלה של אדם אחד וכילה של אדם אחר זה וכו׳. ובשמ״ק הביא בשם הרשב״א אי׳ בון בר כהנא בעי קומי ר׳ מפני וכו׳ וגירסתנו ר׳ בון בר כהנא בעא קומי ר׳

*) אבל ק׳ לפי סגרא הפשוטה למה לא ישלם בעל הפרה שלשה חלקים מחצה של חצי נזק כלי ספק ורביע מספק ואולי יש מקום להגיה א״ר יוסי זה נותן שלשה חלקים יזה נותן ורביע והמשני תהא מפורשת משלם בעל הפרה חצי חשלומי חצי הנזק בשביל הפרה ורביע משלם כל אחד בשביל ספיקא דוולד ועלה שואל בפשיטות מה מפקה מביניהון הלא לשניהן זה משלם ג׳ חלקים וזה רביע ואולי גם דברי אבוי נבי יש לפרש כן

**) וביק״ר פ׳ כ״ו ק״ק לגרו׳ היידא [היידי] לינבי שנאך היידא [היידי] לינבי ערך כלומי הרי הוא אצל שנאך וכו׳ במקו׳ היידא לי גבי שנאך היידא לי גבי ערך ובמדר׳ שמואל פ׳ כ״ד נשחבש.

רבי יוסי במקום אחר הילכו במידת הדין בממון אחר הרוב כהדא
דתני[א] רבי אחא גמל האוחר בין הגמלים ונמצא שם אחד מת חייב
בידוע שזה הרגו. ואמר רבי יאי כיני מתניתא משלם חצי נזק מן
הפרה ובעל[ב] הוולדות עולה לבעל הפרה רביע. א"ר יוסי זה נותן
מחצ' וזה נותן מחצ' מה נ'פקה מביניהון בתו הוולדות. מאן דמר

א) בתוכ' פ"ב ה"א ב' ב"ב צ"ע.

ב) ב' פ"ו.

פירוש.

ובבתוכו' גרס הרמב"ן במלחמות שם שלא הלכו למדת הדין לממון (ובשמ"ק שם הביאה הגירסא אין הילכין לממון ולמדת הדין): אלא במישור. כלומ' אלא חששו למישור ויותר נ' שלא לגרסו וכן ליתא בבתוכו' וגם האו"ז לא הביאו אבל בתמים דעים סי' ס"ח איתא כתב רבי' אפרים ז"ל ומקשי' בירושלמי וכי כל הפירות [הפרות] מפילות נהלך אחר הרוב אימ' מחמת נגיחה הפילה זאת אומרת שלא הלכו במדת הדין בממון אחר הרוב אלא אחר המיעוט: אמר רבי יוסי במקום אחר. בכתובות איתא לפנינו אמר רבי אבין וכדבר אחד אבל הרמב"ן במלחמות שם גרס גם שם במקום אחר: במידת הדין נראה לגרו' למידת הדין: כהדא דתני רבי אחא כלומ' כהדא דאמר ר' אחא בברייתא (כתים' פ"ג ה"ו): גמל האוחר. מזדווג לנקיבה (לפי' רש"י בסנהד' ל"ז ע"ב) ובעת ההיא דרכו תמיד ליגוף ולישוך ולבעוט ובכתו' איתא שהיה איה' וכן בתים' ובאו"ז איתא שהוא: בידוע וכו' באויז איתא בידוע הוא וני שר' אחא מודה ברישא דתוס' בשור שהיה רועה ויצא שור אחר אחריו ונמצא הרועה זה שמת אפילו זה מנוגח וזה מיעד לנגיחה וכו' שפטור ולא בא אלא לחלק בין שור מיעד לגמל האוחר לפי שבידוע שזה המית ועדיף משאר רוב ואולי אין תנא חולק על דבריו ולא הובאו בשמו אלא משום שהוא הודיעו ועי' בדרכי המשנה פ"ד כלל י"א וכב"ב פ"ו מ"א ובכ' שם צ"ג ע"א.

ואמר רבי יאי וכו'. שייך לה"ב ויש לגרו' קודם לכן הא דלקמ' הלכה ב' וכן פרה שנגחה את השור כו' וני"ק שיש לגרו' אמר רבי יונה שהוא חבירו של ר' יוסי ודרכו להניח משניות ע' שביעית פ"ד ה"א פ"ה ה"י פסחים פ"א ה"ב ר"ה פ"ב ה"א וע' במבוא הירוש' דף ק"א כי' ע"א ורשב"א גרס אמר חני (ובש"מ איתא חנא) משלם וכו': הוולדות. וכן לקמ' ואולי הורגלו להשתמש בלשון רבים וולדות אבל ברשב"א איתא ובעל הולד: עילה נ' שב"ל מעלה: רביע. ממה ששילם: א"ר יוסי זה וכו'. הני' כני משובשה ע"י אשגרת לשון דלקמן ואולי יש לגרו' זה נותן מחצה וזה נותן רביע ופירושו בעל הפרה נותן מחצה של תשלומי חצי נזק לניזק ובעל הפרה נותן מספיקא רביע של תשלומי חצי נזק לניזק והניזק מפסיד שמינית וכמו שמכאר אביי בב' לפי פירוש הרגיל: מה מפקה מביניהון אף שהנפקותא ברורה דלר' יוסי הניזק מפסיד שמינית ולר' י' אינו מפסיד מ"מ מהדר למציא עוד נפקותא כמו בשבועות

א) תוס' פ"ה ה' י"ד

ב' וכן[א] פרה שנגחה את השור ונמצא וולדה בציד' ואין ידוע אם עד שלא ילדה נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משלם חצי נזק מן הפרה רביע מן הוולד.

ג) תו"ס פ"ג ה"ו ב' ב"ב צ"ב.

שור שנגח את הפרה כו'. וכי[ב] כל הפרות מפילות. נהלך בהן אחר הרוב ואמור מחמת נגיחה הפילה. ואת אומרת שלא[ג] הילכו במיד' הדין בממון אחר הרוב אלא במיעוט. אמר

ג) יו"ב ב' מ"ו

פירוש.

וכן פרה שנגחה וכו'. לפי התלמוד מיירי בפרה מעוברת שהפרה לאחד והעיבר לאחר וכן פירשה אביי בב' מ"ו ע"ב וכן נ' מתוס' שנשנו ביחד שור שנגח את הפרה וכו' בפ"ה הל' י"ד עם שור שדחף את חבירו ונפל לבור בפ"ו ה"א שלדעת ר' נתן בתם בעל הבור משלם שלשה חלקים ובעל השור רביע: ונמצא וולדה. נקט וולדה ולא עיברה משום דבחי' מיירי הכא (תוי"ט): אם עד שלא ילדה נגחה ילדה. צ"ל אם עד שלא נגחה ילדה: ואם משנגחה ילדה. והייב ג"כ בעל הוולד משום שהי' שותף בפרה וחייב בשמירתה: משלם. בעל הפרה חצי נזק השור: רביע וכו' נ' שצ"ל ורביע כלומ' ובעל הוולד משלם לבעל הפרה רביע ממה ששילם לפי שספק הוא אם בעל הוולד חייב בחצי תשלומין או פטור לגמרי לפיכך חילקין החצי והוא משלם רביע תשלומין ובעל הפרה שלשה חלקים ולשון המשנה סתומה ונשנית בדמיון הלכה הקודמת וע' בתלמוד ולרכא בב' מיירי מתניתין בפרה וולד של אחד והכי פירושה משלם חצי נזק כמו בשאר תם כשמשלם מן הפרה דהיינו כשישנה לפנינו ואם ליתא לפרה ומשלם מן הוולד אינו משלם אלא רביע מחמת הספק ולענין הנירסאות ע' בד"ם והגי' ואם איתא נמי במד"מ ובריף ובאו"ז והגי' משלם במד"מ ובדפו' נאפו' ובמשניות ובאגודה ובמד"מ איתא ורביע מן:

[תלמוד] וכי כל הפרות וכו'. האו"ז סי' רי"ז העתיק מירוש' דכתובות פ"ב ה"א ומכאן וכי רוב פרות מפילות נהלך בהן אחר הרוב ואימר מחמת נגיחה הפילה ואת אומרת לא הילכו למדת הדין בממון אחר הרוב וכן איתא בכתובו' שם לפנינו וכי רוב הפרות וכו' ואילי יש לגרו' כאן נהלך או הלך בה אחר הרוב ופי' למה נחוש במשנתנו שהפילה עד שלא נגחה וכי רוב הפרות מפילות מעצמן הלא אינן אלא מיעוט ואם כן נהלוך בפרה דמשנתנו אחר הרוב ונאמר שמחמת נגיחה הפילה וישלם חצי נזק לוולד ומשני זאת אימרת וכו' ואולי חסר שם האמוראא שאמרה וכבתובו' איתא אמר רבי אבהו: במידת הדין בממון. נ' שצ"ל למידת הדין וכדאיתא בכתובו' ובאו"ז וע' במבוא הירושלמי למויר ז"ל דף י"א ד"ה למידת הדין ונ"ק שהתיבה בממון בא לומר שדוקא בדיני ממונות כן היא לפי הכלל שהמוציא מחבירו עליו הראייה ולא לענין שאר דינים (ע' קידושין פ"ד ה"ח)

שור[א] שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה ואין[ב] ידוע אם עד שלא נגחה ילד׳ ואם משנגח׳ ילדה משלם חצי נזק לפר׳ ורביע לוולד.

א) תוס׳ פ״ה ה ״ד כתיבו׳ פ״ב ה״א ני פ״ה.

ב) ב״מ פ״ח מיג וד׳ ה״ס׳ שם ה׳ כ״ב כ״ג וכ״ד י׳ שם ה״ה בי ליה: בי״ב פ״ט מ״ח וט׳ וי׳ כתובות פ״ח מיו גיטין פ״ח מיג בכורות פ״ב מ״ו וז׳ וט׳ תוס׳ שם ה״ח וט׳ וי׳

פירוש.

שור וכו׳ התוא בא להשלים דיני כופר שהתחיל בהן בפ״ד מ״ו וכשנית במ״ה הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות וכו׳ נפל לבור וכו׳ היה אביו או בנו לתוכו משלם את הכופר ולפי שהמשניות ממ״נ עד מ״ה שייכות להדדי והיו כבר סדורות כני לפניו שנאן כסידורן מכבר (ע׳ ריש פ״נ) וכן נ׳ מתוספתא דאיתא שם נ׳פ״ה ה׳ י״ב (לפי הוצא׳ מו״ר משה שמו׳ צוקערמאנדל) נפל לבור וכו׳ חייב בכופר דברי ר׳ טרפון ור׳ עקיבא פוטר מן הכופר וכו׳ ובה׳ י״ג יש נותן את הכופר ואין נסקל וכו׳ ואח״כ בה׳ י״ד שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה ואין ידוע וכו׳ סומכום אומר משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לוולד וכן פרה וכו׳ ודברי סומכום נשנו כני כאן לפי שדיומין לדברי ר׳ נתן בהלכה שלאחריה בפ״ו דאיתא שם שור שדחף את חבירו ונפל לבור ומת וכו׳ ר׳ נתן אומ׳ במוער זה נותן מחצה וזה נותן מחצה בתם בעל הבור משלם שלשה חלקים וכו׳ שיש בה סיום דיני השור והתחלת דיני הבור כאחת וכן בה״ב ובה״ג החופר בור ברשותו ונפל עליו שור והרגו חייב בכופר ואם הזוק השור בעל הבור פטור החופר בור ברשות הרבים וכו׳ וק׳ לפ״ז למה הפסיק תנא דמשנתנו את החיבור שבין משניות הבאות לקודמות במשנה שלפנינו ושלאחריה ולפי התוספתא יובן אופן החיבור וע׳ לע׳ בפ״נ ה׳ י״נ: שור. תם: עוברה. מת: ילדה. הפילה: ואם משנגחה וכו׳, כלומ׳ מחמת הנגיחה הפילה: לפרה וכו׳. בעבוד הפרה כדין תם שנגח ורביע נזק בעבור הוולד מפני שהוא ספק אם חייב בחצי נזק הוולד או אינו חייב כלום ולפיכך חולקין חצי הנזק ומשנתינו סומכום שנאה כראיתא בתוס׳ סוף פ״ה וכב׳ מ״ו ע״א דסיבר ממון המוטל בספק חולקין כר׳ מאיר רבו בתוס׳ ב״מ פ״ח ה׳ כ״ב וכ״נ וכ״ד ובבר׳ בב׳ שם ק׳ ע״ב וסתם מתניתין בב״מ פ״ח מ״ב וד׳ כר׳ מאיר אבל נראה דלא סברי שחולקין אלא בשמא ושמא וכדרבא בב״מ שם ק׳ ע״א ובי׳ שם פ״ח ה״ה אבל כשניזק אומר בריא מודים שהמוציא מחבירו עליו הרא״ ולפ״ז משנתנו אינה סותרת את המשנה דסוף פ״נ אם נאמר שמיירי שם בשאומרים בריא אבל דעת ר׳ יוחנן בי׳ ב״מ פ״ח ה״ה כנ׳ שלעיל בסוף פ״נ מיירי שטוענין מספק ולפ״ז משנתנו אינה מסכמת עם המשנה דפ״נ וע׳ בב׳ ל״ה ע״ב ולעי׳ לסוף פ״נ וע׳ בב״ב פ״ט מ״ח וט׳ וי׳ כתיבו׳ פ״ח מ״ו בכורות פ״ב מ״ו וז׳ וט׳ ולענין הגירס׳ ע׳ בר״ם והגי׳ ואם איתא במד״מ ובדפו׳ נאפו׳ וברי״ף ובאו״ז והגי׳ ורביע לוולד איתא גם כן במד״מ:

ביפה כל ימיה כדי שתהא דעתו שלוה עליה שהרי סופכין לפרוע כתובתה ל' מטומא
היכן שהעשיר זוכה בעשיר בגובה: והיכי דייר אינו בהנך דאחר עין בעל חמי ליה לאוטומא
דאתני מן לרע, הל' ט' כור סלעים שומרון מ"מ. כיון שהפסיד
לבור סלעים שומרון ירע ל ונמי ונקוב שנתנו שכנן מזוזנה: נמוי לא קנה
לה בחיבור זה עשיר וזה עשיר: דן בעי מיניה בסור סלעים שלמי
שומרון, עבד עלן הראשון ולא ליסק הש"ך מלן כשיון מסיב אייב ל' כו כר כיוצא
ל יסק בסב ל יתכן נוקבין ל' מסות לכרוך תרזיב מן הכלכן "שיה כן למוכרא "זמיין כה
לקולא "בעמים כיסמוכין לכלכן "בעמי שרחוקין לכלכן כיסון בראוי" שרי"ם כיסוי
מכאן כיי דתנין ישנן כדי שתהא עגלה מהלכת ערוצה אכבש: אמר יסא לעכן כין כך
עכן כין שלוחרין עיור' חוכה לן לפטן פטור לחתרין חיב' נפל לתוכו שור ומת ומת
חמור' וכלין ונתקרעו חייב על הכלים ופטור על המלח' סמוך יש בסוחרין מחמיר
שוכרן' אם יש מחבט בקרקעית חייב' ל' יוחנן דרש קרני הריאן חמרין שופלין נחבי
בקרקעין פטור דרך נפילה פעמים עורה ונפל שוה שור זו חמור' שור ולא שור נכרי
תמור ולא חמור נכרי' סידוק כדין שם שור כור כסקין שפטור מן שיהיה חוק כל חכלים כך
של עשרה עמה ש חייב על הראשה אינו דין שיהיה חייב על הכלים יש חבל בשור זו
תמור' שור ולא שור בכלי' חמור ולא חמור בכלי' נפל לתוך חנות של חרס וכלין
חייב' דמי ל לעבד כיני מיתבי שור ושור חרסי שבר והוא שיעור' בן בקבת עבר או שפחה
פטור' הל' י' אחר לשור ואחר כל מהשמה לכפלת הבור עליו
ולעבירת וכור' ופל שהם שור או חמור' להקרשת ור"ס אם סגלה אם סגלה אם מיש לחוכיח
הכלולמי כמל משוך נר חמור' לרשב אחרה הסב קשיכם' לפרקה עזב מעוכב' מחשה
לא ינחסום שור בריסן' ולכלאיך בהסוך לא ונכיע כראייה' לשכב לחכן ונגן סוך חמור
וכן תיה ניעוך כדסה כתן' שמעל שם שכן יכם יחוק ירוחק כלאים אך כזה' דשל
עופי שתבשו תמירה כן לא שוך עכ שור בר' חמור נכ חמור בר כלאים זה בזה' ריש
לקיש אם משטה שלילה שכה ל' וכן היה ניעוך כיוכנו כתן' דב' ל יוחנן חשנו דרייקפוק
כן דכיון לני תרגול עם פיסוק' מרגול עם הטוסות חולעו פי שרשין זה לה
כלאים זה כזה'

תיון עוך שוך שעבד שור הפרה'

קכנים יכון לריי ועל כתבה כראוי ליעתה והזיקו חייב' שפרעה כמלא אר ש"ב
לשעתו וישעת והזיקו פטור' הן ר"ש אומר ליסעין מלישעין חייבין'

כיצחה כחמה זו שמשרה כיד חרש טעשה וקבר והזיקו חייב' מזיק ממון לעון
נכנס חרשה ונחזי' נפלה לגינה והזיקו משלמת אין שינה בה' מדה נדליכה והזיקו
משלמת מה שהזיקו' כיצד משלם מה שהזיקו סמיך לגן מאן כחוחי כחוחי שוה כחוך
היתה יפת וכמה היא יפה' ל שמעון בן אבטלס פירות בחורין משלם פירות בינונין
סוף סוף מהו' אמ' מאחים מאחים.

כיצחה אכלין בחמתן שלכל הסדה פטור' וחב חזיקה בהן כגל מגדים חייב' אמר
הגדיש כרשות בעל השדה חייב'

מרש שוטה פטור מדיב אדם נחייב כדיוט שוים' סילחה כזד צקה ופיקח חייב' חזה
כלאים זה כזה' (אחר הזיע הביא את העניים ממכאן ואת העליים חייב: אחר הביע זה היגיע

פאטאגראפט דפ"ה דב"ק מכ"י ירושלמי הידיע שהיא באיצר הספרים בליידען
קבלתי על ידי טיבו והשתדלותו של מו"ר שמיאל זעליגמאן באמסטרדם ואתן לו
בזה תודתי וג' שהירושלמי (מסכת ב"ק) שנדפס בווינציאה נדפס בעצמיותו לפי
כ"י הנ"ה והזהיתי בצדו וג' במביא הירוש' למו"ר ז"ל דף קמ"ג ע"א ובמאמר דאם
אראמעישט ווערבום וכו' למו"ר מ' שלעזינגער צד מ'.

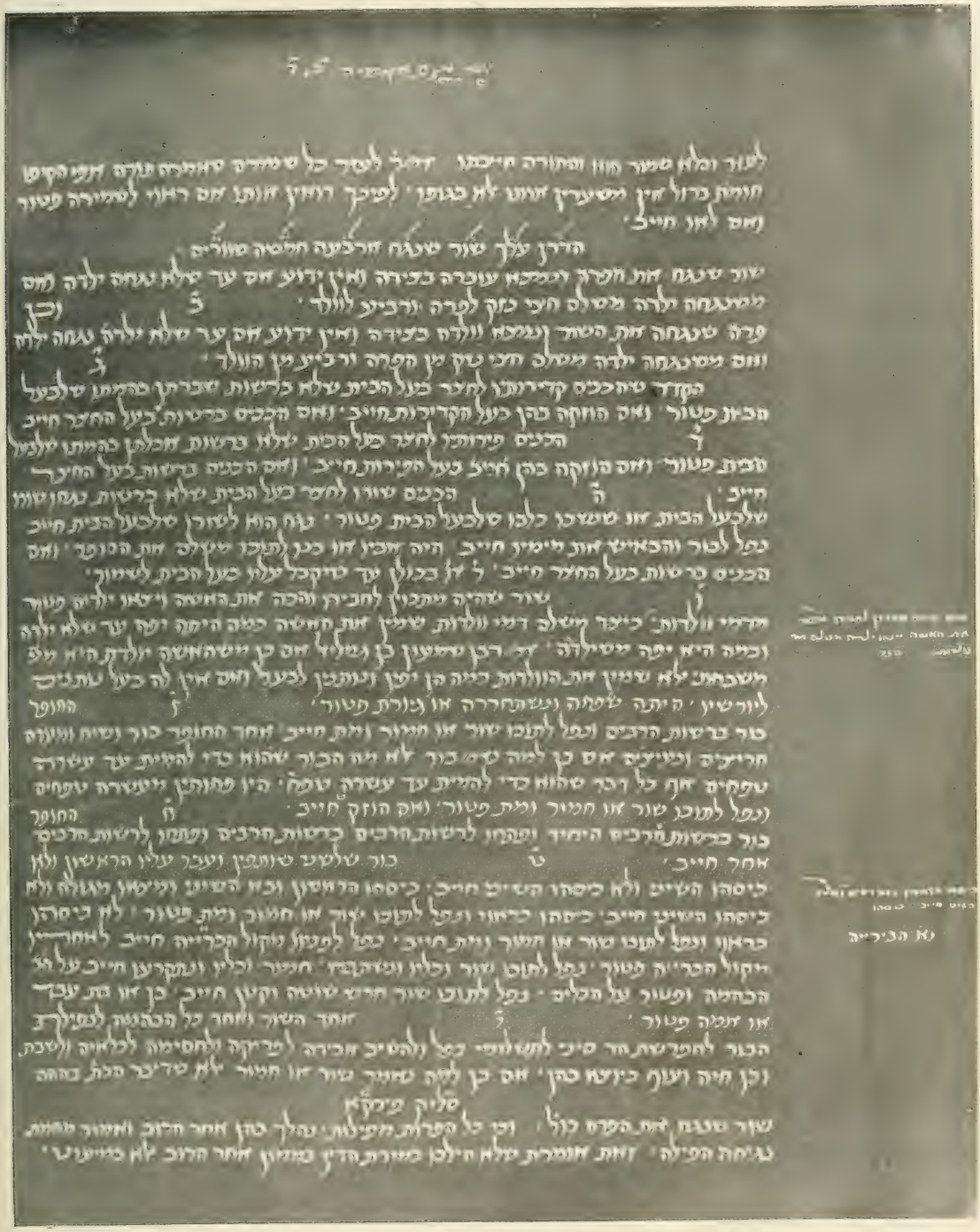

Jahresbericht.

Das jüdisch-theologische Seminar begeht am 27. Januar zum siebenundfünfzigsten Male die Gedächtnisfeier für seinen Stifter, den verewigten Kommerzienrat Jonas Fraenckel. Bei dieser Gelegenheit sollen die Herren Kandidaten DDr. Leo Baerwald, Israel Horn, Georg Kantorowsky und Arthur Löwenstamm, nachdem sie die theologisch-wissenschaftliche und die talmudisch-rabbinische Prüfung vorschriftsmässig bestanden hatten, als Rabbiner entlassen werden.

Im verflossenen Jahre wurde am 27. Januar, dem Geburtstage Sr. Majestät des Kaisers und Königs und dem gleichzeitigen Sterbetage des Stifters, die Doppelfeier in üblicher Weise begangen. Die Fest- und Gedenkrede hielt Herr Dr. Horovitz. Hieran schloss sich die feierliche Entlassung der Herren Kandidaten DDr. Ph. de Haas, A. Lewkowitz und Ch. Obstler unter Ueberreichung der Rabbinatsdiplome durch den Unterzeichneten, worauf Herr Dr. Lewkowitz Abschiedsworte an seine Lehrer und Studiengenossen richtete.

Mit freudigem Sinn können wir Gott dafür danken, dass unser teurer Kollege, Herr Dr. Horovitz, der gegen Schluss des Wintersemesters 1910 ernstlich erkrankte und infolgedessen im vergangenen Sommerhalbjahre keine Vorlesungen halten sollte, zu Beginn des laufenden Halbjahres seine Tätigkeit in vollem Umfange wieder aufnehmen konnte. Für die Zwischenzeit übernahm in Vertretung des Herrn Dr. Horovitz Herr Dr. Brann die Vorlesungen über hebräische Grammatik und Herr Dr. Julius Guttmann, Privatdozent an der hiesigen Universität, die Vorlesungen über Religionsphilosophie, sowie über Talmud in der zweiten Abteilung in vier Stunden wöchentlich, denen hiermit für ihr bereitwilliges Entgegenkommen der herzlichste Dank ausgesprochen wird: der Unterzeichnete, der laut § 3 des Regulativs für die Befugnisse des Lehrerkollegiums den Vorsitz übernommen hatte, las ebenfalls vier Stunden Talmud in der zweiten Abteilung und leitete die homiletischen Uebungen.

Zur Bewerbung um den Dr. David Rosin'schen Preis war die Aufgabe gestellt: „Die Benutzung der heiligen Schrift durch Flavius Josephus“ und zur Bewerbung um den Joseph Lehmann'schen Preis die Aufgabe: „Aktenmässige Darstellung der Austreibung der Juden aus Trient (1475)“. Bearbeitungen sind nicht eingegangen.

Das Seminar zählt gegenwärtig 23 Hörer. Neu eingetreten sind: Dagobert Nellhaus und Moritz Freier von hier, Julius Greilsheimer aus Friesenheim und Otto Teutsch aus Venningen.

Von ehemaligen Zöglingen sind in Aemter berufen worden: Herr Dr. H. Auerbach, bisher Religionslehrer in Dresden, zum Rabbiner in Elbing, Herr Dr. L. Baerwald zum Rabbinatssubstituten in München, Herr Dr. Ph. de Haas zum Generalsekretär der freien Vereinigung, Herr Dr. R. Grünfeld, bisher Rabbiner in Bingen, zum Rabbiner in Augsburg, Herr Dr. S. Grzymisch, bisher Grossherzoglicher Landesrabbiner des Fürstentums Birkenfeld, zum Rabbiner in Bruchsal, Herr Dr. A. Kober, bisher stellvertretender Rabbiner in Köln, zum Stadt- und Bezirksrabbiner in Wiesbaden, Herr Dr. S. Silberstein, bisher Rabbiner in Elbing, zum Landesrabbiner in Mecklenburg-Schwerin; Herr Dr. S. Levi ist zum stellvertretenden Prediger und Leiter der Religionsschule II der hiesigen Synagogengemeinde ernannt worden.

Ausserdem ist zur Geschichte des Seminars im abgelaufenen Studienjahre Folgendes zu berichten:

Am 17. Februar beging das Seminar die Gedächtnisfeier für den verewigten Direktor Dr. Z. Frankel. Die Gedenkrede, die Herr Dr. Gelles verfasste, aber zu halten verhindert war, las Herr Dr. Löwenstamm vor.

Am 1. Mai, dem letzten Tage des Passahfestes, wurde in der Predigt das Andenken des sel. Direktors Dr. Lazarus besonders hervorgehoben. Die Predigt hielt Herr Dr. Kantorowsky.

Am 4. August übernahm Herr Dr. Horovitz wieder den Vorsitz im Lehrerkollegium.

Am 1. Oktober legte Herr Dr. Horovitz laut § 3 des Regulativs den Vorsitz nieder, worauf ihn der Unterzeichnete übernahm.

Am 13. Oktober, dem Versöhnungstage, wurde in der Predigt das Andenken des Seminarrabbiners Dr. Joël und des Professors Dr. Graetz s. A. besonders gefeiert. Die Predigt hielt Herr cand. phil. M. Simonsohn.

Am 31. Oktober beglückwünschte das Lehrerkollegium Herrn Rabbiner Dr. Glaser in Leipnik anlässlich seines vierzigjährigen Amtsjubiläums.

Am 31. Oktober wurde in der Predigt das Andenken des sel. Dr. Zuckermann und des sel. Dr. Rosin hervorgehoben. Herr cand. phil. M. Simonsohn hielt die Predigt.

Am 1. November beglückwünschte das Lehrerkollegium Herrn Rabbiner L. Cahn in Heilbronn anlässlich seines vierzigjährigen Amtsjubiläums.

Im vergangenen Jahre sind am Seminar folgende Vorlesungen — zusammengestellt nach der im Statut gegebenen Reihenfolge der Disziplinen — gehalten worden:

I. Bibelexegese:

a) Hebräische Grammatik:
   1. Grammatik. } Dr. Horovitz.
   2. Stilistische Uebungen. }
   3. Die Lehre vom Verbum, } im Sommer- } Dr. Brann.
   4. Stilistische Uebungen } Semester. }

b) Auslegung des Pentateuchs, I. Buch Moses (Schluss.) II. Buch Moses c. 1—5.

c) Pentateuch-Kommentare:
   1. für die untere Abteilung:
      Lektüre ausgewählter Stellen aus Raschi's Pentateuch-Kommentar.
   2. für die obere Abteilung:
      Lektüre ausgewählter Stellen aus den Kommentaren Ibn Esras und Nachmanis zum II. und III. Buch Moses. } Dr. Brann.

d) Cursorische Lektüre des I. B. } für die untere
   der Könige } Abteilung.

e) Auslegung der Propheten Nahum, Habakuk, Zephanja, Haggai und Secharjah.

f) Allgemeine Einleitung in die heilige Schrift. Teil II.

g) Exegetische Uebungen: Referate über Neuerscheinungen im Bereiche der Bibelexegese.

II. Talmudstudium:

1. für die obere Abteilung:

a) Statarisch: Schebuot fol. 33—42a. b) Cursorisch: B. Rosch ha-Schana fol. 14 bis 20a. c) Tur und Schulchan aruch Jore Dea c. 32—40.	Sem.-Rabbiner Prof. Dr. Lewy.

2. für die untere Abteilung:

Im Sommersemester:

a) Statarisch: b. Pessachim fol. 21—25.	Dr. Guttmann.
b) Cursorisch: b. Sukka fol. 29b—36.	Prof. Dr. Lewy.

Im Wintersemester:

a) Statarisch: b. Ketubbot fol. 107—110 und Baba mezia fol. 33—42. b) Cursorisch: Jom Tob fol. 2—10.	Dr. Horovitz.
c) Schulchan aruch Orach-Chajjim cap. 597 bis 621 und 1 bis 7.	Dr. Brann.

III. Jüdische Geschichte:

a) Geschichte u. Literaturgeschichte vom Untergang des Reiches Israel bis zu den Makkabäerkämpfen. b) Historische Uebungen: Lektüre des Seder Olam rabba.	Dr. Brann.

IV. Religionsphilosophie:

a) Religionsphilosophie Maimunis. b) Lektüre des More Nebuchim.	Dr. Horovitz.
c) Besprechung von Kants „Grundlegung zur Metaphysik der Sitten". d) Lektüre des Or adonaj von Chasdai Kreskas.	Dr. Guttmann.

V. Homiletik:

a) Homiletische Uebungen. b) Lektüre des Bereschith Rabba.	Dr. Horovitz.

VI. Pädagogik:

Methodik der Didaktik des jüdischen Religionsunterrichts. Teil I.	Dr. Brann.

Die Zinsen aus dem Direktor Dr. Zacharias Frankel-Fonds haben auch im vergangenen Jahre die ihrer Bestimmung entsprechende Verwendung gefunden.

Herr Rabbiner Dr. Koch aus Gothenburg hat zur Erhöhung des Legats für das verewigte Frl. Irma Fraenkel 400 Mark gesandt.

Ausser den aus fundierten Legaten fliessenden Stipendien erhielten auch im vergangenen Jahre mehrere Seminaristen Unterstützungen durch Zuwendung nachstehender Stipendien, für die das Seminar hiermit seinen aufrichtigen Dank ausspricht.

Der Vorstand der hiesigen Synagogen-Gemeinde hat, wie alljährlich, eine Subvention von 600 Mark zu Stipendien bewilligt.

Vom Vorstande der Synagogen-Gemeinde hierselbst hat ein Seminarist aus der Alexander Bernhardt'schen Stiftung ein Stipendium von 60 Mark erhalten.

Von dem 'israelit. Studien-Beförderungs-Verein hier erhielten einige Seminaristen Stipendien.

Die Zinsen des Rabbiner Dr. Joël-Fonds wurden von der hiesigen Lessingloge dem Seminar überwiesen.

Der Vorstand der Synagogen-Gemeinde in Beuthen O.-S. erteilte einem Seminaristen aus Schlesien das Stipendium der Rabbiner Dr. Rosenthal-Stiftung.

Die vom Vorstand der Synagogen-Gemeinde in Schneidemühl dem Seminar zugewiesenen Zinsen aus der Rabbiner Salomon Brann'schen Stiftung wurden einem Seminaristen aus der Provinz Posen gewährt.

Von der Synagogen-Gemeinde in München erhielt ein Seminarist ein Stipendium aus der L. J. Schleissmann'schen Stiftung, und ein Seminarist ein Stipendium aus der Bergmann'schen Stiftung.

Vom Vorstand der jüdischen Gemeinde in Wien erhielten zwei Seminaristen aus der Elisabeth-Ungarischen Stiftung für Talmudisten ein Stipendium von je 400 Kronen.

Aus der Ahron Seligmann'schen Stiftung in Heidelberg erhielt ein Seminarist ein Stipendium von 125 Mark und ein anderer ein solches von 100 Mark.

Die B. H. Goldschmidt'sche Stiftung in Frankfurt a. M. verlieh einem Seminaristen ein Stipendium.

Vom mährischen Landes-Massa-Fonds erhielten zwei Seminaristen ein Stipendium von je 200 Kronen.

Anlässlich des Gedächtnistages des seligen Herrn Em. Pringsheim sind dem Seminar 30 Mark zugegangen.

Die Zinsen der Annette Vallentin'schen Stiftung, die von dem Rentier Herrn Henry Vallentin in Hamburg zum Andenken an seine verstorbene Mutter errichtet wurde, sind wiederum einem Seminaristen zur Wiederherstellung seiner Gesundheit durch eine Badekur stiftungsgemäss bewilligt worden.

Die Seminar-Bibliothek, welche nach dem letzten Abschluss 18,120 Druckwerke in 24,164 Bänden und 212 Handschriften in 248 Bänden umfasst, hat ausser den durch Ankauf erworbenen Büchern durch folgende freundliche Schenkungen, für die sie hiermit öffentlich ihren Dank abstattet, einen Zuwachs erhalten.

Sie erhielt die Jahresberichte:

1. der Alliance Israélite Universelle für 1909, deutsches Bureau, Berlin, 1910, 8^0; 2. des Hilfsvereins der deutschen Juden für 1909. Berlin, 1910, 8^0; 3. der Lehranstalt für die Wissenschaft des Judentums in Berlin. Berlin, 1910, 8^0; 4. des Gymnasiums zu St. Elisabeth in Breslau über das Schuljahr 1909/10. Mit einer Beilage: Zur Behandlung des Artikels Ver- im deutschen Wörterbuch. Breslau, 1910, 4^0; 5. des Finanz-Sekretärs der Lessingloge zu Breslau. Breslau, 1910, 8^0; 6. der Königlichen und Universitäts-Bibliothek zu Breslau 1909. Sonderabdruck aus der Chronik der Universität. Breslau, 1910, 8^0; 7. der Religions-Unterrichts-Anstalt I der Synagogen-Gemeinde Breslau über das Schuljahr 1909/10. Breslau, 1910, 8^0; 8. der Gemeinde-Religions-Unterrichts-Anstalt II in Breslau, 1910; 9. über die Unterstützungskasse des Vereins israelitischer Lehrer in Schlesien und Posen zu Breslau 1910. Breslau, 1910, 8^0; 10. der israelitischen Waisen-Verpflegungsanstalt 1907—09 zu Breslau. Breslau, 1909, 4^0; 11. der Landes-Rabbinerschule in Budapest für 1909—10. Mit der wissenschaftlichen Beilage von Prof. Dr. Wilhelm Bacher: Die hebräische und arabische Poesie der Juden Jemens. Budapest, 1910, 8^0; 12. des Collegio Rabinico Italiano in Florenz. Quarta Relegione. Florenz, 1910, 8^0; 13. Catalog of the Hebrew Union College, Cincinnati, 1910, 8^0; 14. des Vereins „Meckize Nirdamim" für das Jahr 1909. Frankfurt a. M., 1910, 4^0; 15. der Realschule der Israelitischen Gemeinde Philantropin zu Frankfurt a.M. Frankfurt a. M., 1910, 4^0; 16. über die Verwaltung der Stadtbibliothek zu Frankfurt a.M. für 1909. Frankfurt a.M. 1909, 4^0; 17. Die Zugangsverzeichnisse der Stadtbibliothek zu Frankfurt a.M. (Forts.) Frankfurt a.M., 1910, 4^0; 18. über die Verwaltung der Stadtbibliothek zu Hamburg im Jahre 1909. Hamburg, 1910, 8^0; 19. über die Religionsschulen I und II der Synagogengemeinde Hannover. Mit einer Abhandlung von Zuckermann: Zur Verwaltungsgeschichte des Hannoverschen Landrabbinats. Hannover, 1910, 8^0; 20. über die Verwaltung des Jüdischen Kurhospitals בית רפואה im Sol- und Seebade Kolberg im Jahre 1910. Kolberg, 1910, 8^0; 21. des Jews' College in London für 1910. Oxford, 1910, 8^0; 22. Report on higher education in the state of New York für 1909. Albany, 1910, 8^0. 23. Statuten der jüdisch-theologischen Hochschule (Jeschiwah) in Odessa. Odessa, 1909, 8^0: 24. der

Talmud-Thora“ Religionsschule der isr. Kultusgemeinde zu Prag über das Schuljahr 1909—10. Mit einer Beilage von Dr H. Brody: Drei unbekannte Freundschaftsgedichte des Josef ibn Zaddik. Prag, 1910, 8⁰; XVII der israelit.-theologischen Lehranstalt in Wien für das Schuljahr 1909/10. Mit der Abhandlung des Prof. Dr. S. Krausch: Antoninus und Rabbi. Wien, 1910, 8⁰.

Ferner:

Von der *Alliance Israélite Universelle in Paris:* 1. Ackermann, A., Münzmeister Lippold, Frankfurt a. M., 1910, 8⁰; 2. Ben-Jehuda, Elieser, thesaurus totius hebraitatis et veteris et recentioris. Schöneberg, 1910, 8⁰; 3. Jawitz, W., Geschichte Israels, Bd. V, VI (2 Hefte), VII. Krakau, 1904 u. 1907. Berlin, 1909, 8⁰; 4. Judelewitz, W., חיי היהודים בזמן התלמוד Wilna, 1905, 8⁰; 5. Katz, Albert, Biographische Charakterbilder aus der jüd. Geschichte und Sage. Berlin, 1909, 8⁰; 6. Lattes, Guglielmo, Dall' East End. Casale Monf, 1910, 8⁰; 7. Löwenthal, A., R. Jona Gerundi und sein ethischer Kommentar zu den Proverbien. Berlin, 1910, 8⁰; 8. Marmorstein, A., Religionsgeschichtliche Studien. I. Heft: Die Bezeichnungen für Christen und Gnostiker im Talmud und Midrasch. 1910, 8⁰; 9. Michaelis, Alfred, Die Rechtsverhältnisse der Juden in Preussen seit dem Beginn des 19. Jahrhunderts. Berlin, 1910, 8⁰; 10. Nordmann, Dr. med. Achilles, Der israelitische Friedhof in Hegenheim. Basel, 1910, 8⁰; 11. Strack, Hermann. Jesus, die Häretiker und die Christen. Leipzig, 1910, 8⁰; 12. Strack Hermann, Sanhedrin-Makkoth. Leipzig, 1910, 8⁰; 13. ספר ההשלמה לסדר נזיקין Pietrkow, 1910, fol.; — Von Herrn *Dr. V. Aptowitzer,* seine Schriften: 1. Die syrischen Rechtsbücher und das mosaisch-talmudische Recht. Wien 1909, 8⁰; 2. The influence of jewish-law on the development of iurisprudence in the christian orient. Philadelphia, 1910, 8⁰; 3. Die Rechtsbücher der nestorianischen Patriarchen und ihre Quellen. Wien, 1910, 8⁰. — Von Herrn *Dr. M. J. Berdyczewski* in Breslau: 1. דער אירישער ארבייטער Nr. 2—5, 8, 10, 11, 13—17. Genf, 1897—1901, London, 1902, Genf, 1904, 8⁰; 2. די נאסודארסטוועע דומע St. Petersburg, 1905, 32⁰; 3. דאס ארבייטער פראגרם פאן פ׳ לאסאל די שפינען אין London, 1902, 32⁰; 4. קלאסען — אינטערעס, באזונדערע — פלינען פ׳ וו׳ ליבקנעכט, London, 1903, 32⁰; 5. בעריכט דעם אינטערעס, כלל — אינטערעס, פון ק׳ קאוטסקי London, 1903, 8⁰; 6. אינטערנאציאנאלען סאציאליסטישען קאנגרעסס אין אמסטערדעם. Genf, 1904, 8⁰; 7. Historya zydovskiego ruchu robotniczego na Litwie, w Polsce i Rosye. London, 1902, 16⁰; 8. Le „Bound“ von L. K. im „Mouvement Socialiste“, II. Serie, VIIe année, Nr. 153. Paris, 1905, 8⁰; 9. Eberlin, E., u. Delahache, G., Juifs russes, le bund et le sionisme. Un voyage d'études. Cohiers de la quinzaine, cahier VIe, Série VIe. Paris, 1904, 8⁰; 10. Sieben Flugblätter und Broschüren über den „Bund“ in russischer Sprache. Genf, 1901. London, 1903. Genf, 1904. — Von Herrn *Dr. M. Brann* in Breslau: 1. Bachenheimer, Salomo, Unser Gebetbuch. Frankfurt a. M. 1910, 8⁰; 2. Bergel, Siegmund, Die Entwickelung des Ordens Bne Brith und seine Aufgaben. Berlin, 1910, 8⁰; 3. Feiner, Josef, Kulturelle Bestrebungen innerhalb der deutschen Judenheit. Hamburg, 1910, 8⁰; 4. Friedenberg, Albert M., The Jew in German Literature. Philadelphia, 1907, 8⁰; 5. Fromer, Jakob, Der babylonische Talmud. Charlottenburg, 1910, 8⁰; 6. Silberstein, M., Entstehung des Israelitischen Mädchenheims zu Breslau. Breslau, 1906, 8⁰; 7. die Schrift: „Christliche Zeugnisse gegen die Blutbeschuldigung der Juden“. Berlin, 1882, 8⁰; 8. Die Bestrebungen und Ziele des Zentral-Vereins deutscher Staatsbürger jüdischen Glaubens. Berlin, 1910, 8⁰. —

Aus dem Nachlass des Rittergutsbesitzers *Heimann Cohn* in Breslau: Eine Anzahl von Gebet- und Andachtsbüchern. — Von dem *Central-Comité des Esra*, Verein zur Unterstützung ackerbautreibender Juden in Palästina und Syrien: Festschrift zum fünfundzwanzigjährigen Jubiläum des „Esra" nebst Bericht für die Jahre 1906, 1907, 1908 und 1909. — Vom *Deutsch-Israelitischen Gemeindebund in Berlin:* Verhandlungen der vom Deutsch-Israelitischen Gemeindebunde einberufenen konstituierenden Sitzung der Deutschen Zentralstelle für jüdische Wanderarmenfürsorge. Berlin, 1910, 8°; 2. seine Mitteilungen vom Deutsch-Israelitischen Gemeindebund. Nr. 75, 76. Berlin, 1910, 8°; — Von Herrn Rabbiner *Dr. H. Ehrentreu* in München: צדקת הצדיק, eine Untersuchung über die Echtheit des im Jahre 1868 und 1869 von Dr. B. H. Auerbach s. A. herausgegebenen ספר האשכול von Rabbiner Dr. H. Ehrentreu in München und Rabbiner Jacob Schor in Kuty. Berlin, 1910, 8°; — Von Herrn Rabbiner *Dr. Adolf Ehrlich* in Tilsit: Seine Rede an der Bahre des Herrn Hermannn Fischel am 2. Mai 1910. Tilsit, 1910, 8°; — Von Herrn Rabbiner *Dr. Frank* in Cöln a. Rh.: Die Reden, gehalten zur Eröffnung des neuen Israelitischen Waisenhauses in Cöln am 19. September 1910. Cöln, 1910, 8°; — Von Herrn Rabbiner *Dr. Adolf Frankl-Grün* in Kremsier: Seine Festrede: Der Weg zu Gott. Kremsier, 1910, 8°; — Von Frau *E. Freund* in Breslau: תנ"ך, ed. Frankfurt a. M., 1694, 12°. — Von Herrn *M. S. Goldbaum* in Lemberg: Seine hebr. Gedichte ספר השירים. Lemberg, 1910, 8°. — Von Herrn Rabbiner *Dr. Golinski* in Pilsen: Güdemann, M., Wie sollen wir die Bibel lesen? Prag, 1910, 8°. — Von Frau *Rosa Gomperz* in Budapest: Kaufmann, David, Gesammelte Schriften, Bd. II, herausgegeben von M. Brann. Frankfurt a. M., 1910, 8°. — Von Hern Rechtsanwalt *Dr. Guggenheim*: Seine Abhandlung über die Entwickelung des Krankenkassenwesens in der israelitischen Gemeinde zu Offenbach am Main. Sonderabdruck aus Streb: „Die Entwicklung der Krankenversicherung in Offenbach a. M." — Von Herrn Rabbiner *Dr. Adolf Kober* in Wiesbaden: 1. seine Gedenkblätter an Dr Michael Silberstein. Wiesbaden, 1910, 8°; 2. seine Trauerrede für Frau Rabbiner Dr. Rebekka Silberstein. Wiesbaden, 1910, 8°. — Von Herrn *Jeh. Löb Lewin* (יהל"ל) seine Autographie: זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר. Schitomir, 1910, 8°. — Von Herrn Oberrabbiner *Löw* in Szegedin: 1. Mikszáth Kálmán. Szeged, 1910, 8°; 2. Fölszenteö. Szeged, 1910, 8°; 3. Löwy Mór. — Von Herrn *Louis Löwenthal* in Breslau: Geiger, Ludwig: Abraham Geiger, Leben und Lebenswerk. Berlin, 1910, 8°. — Von *Magyar Izraelita Tarsulat in Budapest:* 1. Bánóczi József, Évkönyv. Budapest, 1910, 8°; 2. Patai József, Héber Költök, Bd. I. Budapest 1910, 8°. — Von Herrn Rechtsanwalt *Milch*, Kurator der Fränkelschen Stiftungen: 1. Die Jahresberichte des jüd.-theologischen Seminars aus den Jahren 1859, 1862, 1864—1888, 1890, 1892, 1896—1901, 1903—1904, 1906—1909; 2. Zwanzig Broschüren über die antisemitische Bewegung; 3. Dreizehn Predigten, Vorträge und Gelegenheitsschriften des Dr. M. Joël; 4. Deutsch, E., Der Talmud. Berlin, 1869; 5. Frankl-Grün, Ad., Vier Reden über die ausgezeichneten Sabbathe. Pressburg, 1887; 6. Heinemann, J., Hagadat-Pesach. Berlin, 1838; 7. Klüger, H., Genesis und Komposion der Halacha-Sammlung Edujot. Breslau, 1895; 8. Lévy, A., Allocution prononcée sur la tombe de Oscar Weigert. Lyon, 1885; 9. Schrift über die Karaim in Tschufet-Kale (in russ. Sprache). Petersburg, 1896. — Vom *Ostdeutschen Gruppenverband der Freien Vereinigung für die Interessen des orthodoxen Judentums:* Unsere Aufgabe von Rabb. S. R. Hirsch. — Von den Herren Prof. *St. Meyer* u. *Dr. Wilh. Pappenheim* in Wien: Pappenheim, Bertha, Die Memoiren der Glückel von

Hameln, geb. in Hamburg 1645, gest. in Metz 19. IX. 1724. Wien, 1910, 8⁰. — Von Herrn Bezirksrabbiner *Dr. M. Rawicz* in Offenburg (Baden), seine Schrift: Der Kommentar des Maimonides zu den Sprüchen der Väter, zum ersten Male ins Deutsche übertragen. Offenburg, 1910, 8⁰. — Von der *Redaktion des Magyar Zsido Szemle in Budapest:* Jahrgang XXVII dieser Zeitschrift. — Von der *Redaktion der Rivista Israelitica in Florenz:* Jahrgang VII dieser Zeitschrift. — Von der *Redaktion der Strassburger Isr. Wochenschrift:* Jahrgang 1910 dieser Zeitschrift (vom 1. April ab). — Von der *Redaktion der Mitteilungen des Verbandes jüdischer Jugendvereine Deutschlands*: Jahrgang I, Nr. 1 u. 2 dieser Mitteilungen. Berlin, 1910, 4⁰. — Aus dem Nachlass des seeligen Kaufmanns *Moritz Rosenberg* in Breslau: 1. Eine grössere Anzahl von Gebet- und Andachtsbüchern und Pentateuch-Ausgaben; 2. Jahrgang 1901—1910 vom Jahrbuch des Verbandes der Vereine für jüd. Gesch. u. Literatur; 3. Cohen, H., Ethik u. Religionsphilosophie in ihrem Zusammenhange Berlin, 1904, 8⁰; 4. Freudenthal, M., Die Erkenntnislehre Philos. Berlin, 1891, 8; 5. Dess., Die ersten Emanizipationsbestrebungen der Juden in Breslau. Breslau, 1893, 8⁰; 6. Dess. Zum Jubiläum des ersten Talmuddruckes in Deutschland. Bdrlin, 1898, 8⁰; 7. Dess., Die judenfeindlichen Bewegungen in Preussen am Anfang des 19. Jahrhundert.; 8. Dess., Festpredigt am 22. Mai 1896; 9. Guttmann, J., Ueber Dogmenbildung im Judentum. Breslau, 1894, 8⁰; 10. Dess., Grabrede am 4. Oktober 1898; 11. Joël, M., Blicke in die Religionsgesch. 2 Bde.; 12. Lazarus, M., Unser Standpunkt. Berlin, 1881, 8⁰; 13. Rülf, G., Zur Lautlehre der aram.-talm. Dialekte. Leipzig, 1879, 8; 14. Samter, N., Judentum und Proselytismus. Breslau, 1897, 8⁰. — Von Herrn *Dr. med. Aron Sandler* in Breslau: Medizinische Bibliographie für Syrien, Palästina und Cypern, II. Teil. — Von Herrn Zahnarzt *Schachtel* in Breslau: Zionistisches Merkblatt. Berlin, 1911, 16⁰. — Von Herrn *Prof. D. Simonsen* in Kopenhagen: 1. Le pourim de Saragosse est un pourim de Syracuse; 2. La bienfaisance privée de la communaute juive. Kopenhagen, 1910, 8⁰. — Von der *Société des Études juives in Paris:* Revue des Etudes juives. (Forts.) — Von Herrn Stadt- und Konferenzrabbiner *Dr. M. Steckelmacher* in Mannheim: Seine Sabbathpredigten zum ersten Buche Moses. Leipzig, 1910, 8⁰. — Von der *Königlichen und Universitäts-Bibliothek Breslau:* Führer durch die Bücherräume. Breslau, 1910, 8⁰. — Von der *Gr. Universitätsbibliothek Giessen:* Die Dissertation des Herrn Moritz Mainzer aus Lorch (Hessen): Ueber Jagd, Fischfang und Bienenzucht bei den Juden in der tamäischen Zeit. Pressburg, 1910, 8⁰. — Von der *Universitätsbibliothek in Heidelberg:* Die akademische Rede zur Erinnerung an den zweiten Gründer der Universität Karl Friedrich, Grossherzog von Baden, gehalten von Prof. Dr. H. v. Schubert. Heidelberg, 1910, 8⁰. — Von Herrn Rabbiner *Dr. Ludwig Venetianer* in Uj-Pest: seine Abhandlung über Ursprung und Bedeutung der Propheten-Lektionen, Sonderabdruck aus Bd. LXVIII der Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft, 1909. Leipzig 1909, 8⁰. — Von der *Verwaltung der Stadtbibliothek Breslau:* Mitteilungen aus dem Stadtarchiv und der Stadtbibliothek zu Breslau, 9. Heft; Die Stein'sche Städteordnung in Breslau, 1. Teil: Darstellung. Breslau, 1909, 8⁰; 10. Heft: Die Stein'sche Städteordnung in Breslau, 2. Teil: Quellen. Breslau 1909, 8⁰. — Vom *Vorstand der Wohltätigkeits-Gesellschaft* in Königsberg i. Pr.: dessen Bericht zur Feier des hundertjährigen Bestehens der Wohltätigen Gesellschaft zu Königsberg i. Pr. Königsberg, 1909, 8⁰. — Von Herrn Rabbiner *Dr. Werner* in München: seine Rede bei der Trauerfeier für die Opfer der russischen Judenverfolgungen am 19. Nov. 1905.

München, 1905, 8°; 2. seine Rede an der Bahre des Herrn Distriktsrabbiners Dr. Heinrich Gross in Augsburg am 2. Februar 1910. München, 1910, 8°. — Von dem *Zionistischen Zentralbureau in Köln:* Die Judenprogrome in Russland. Bd. I, Bd. II. Köln und Leipzig, 1910, 8°.

Der Verein Liwjath-Chen, dessen Aufgabe es ist, unbemittelte Hörer des Seminars in zartsinniger Weise vor dringender Not zu schützen, hat auch im vergangenen Jahre Teilnahme und Unterstützung von nah nnd fern gefunden.

Immerwährende Mitglieder: *)

Herr Prof. Dr. Benno Badt s. A., hier.
Herr Issachar Baer Deutsch s. A., Kanitz (Mähren).
Herr Dr. phil. Jos. Jul. Heinemann s. A., Hamburg.
Frau Bankier Hille s. A., hier.
Herr Stadtrat Hugo Milch s. A., hier.
Herr Meyer Lewy s. A., hier.
Frau Berta Schottlaender, geb. Werner, s. A., hier.
Herr Dr. Julius Wolfsohn s. A., hier.

Herr J. N. Lewy, Hohensalza.

Im abgelaufenen Jahre haben dem Vereine Beiträge und Spenden zugewiesen:

Aus Gleiwitz durch gütige Vermittelung des Herrn Rabbiner Dr. Münz:

Firma A. Danziger.
Herr Stadtrat Max Gassmann.
= Dr. Richard Glogauer.
= Louis Lichtenberg.
Herr Justizrat Eugen Lustig.
= D. Schlesinger und Sohn.
= Gen.-Direktor Viktor Zuckerkandl.
= Rabb. Dr. Wilhelm Münz.

Aus St. Gallen durch gütige Vermittelung des Herrn Rabbiner Dr. Schlesinger:

Herr Leopold Brandt.
= Moritz Brandt.
Benjamin Dreyfuss.
= Arnold Gordon.
= Adolph Hahn.
= Ludwig Neuburger.
J. H. Nördlinger.
Herr Joseph Porges.
= Mayer Rothschild.
= Hermann Ullmann.
= J. Wohlgenannt.
= Jakob Wyler.
= Rabbiner Dr. Schlesinger.
Frau Rabbiner Dr. Schlesinger.

*) Laut Beschluss der Generalversammlung können Einzelpersonen durch einen einmaligen Mindestbeitrag von 200 M. die dauernde Mitgliedschaft erwerben.

Der Synagogenrat Mannheim hat dem Vereine den dauernden Jahresbeitrag von 100 Mark überwiesen.

Die I. Brüdergesellschaft hier bewilligte dem Vereine einen Jahresbeitrag von 100 Mark.

Die II. Brüdergesellschaft hier bewilligte dem Vereine einen Jahresbeitrag von 50 Mark.

Der deutsch-israelitsche Gemeindebund Berlin bewilligte dem Verein einen Beitrag von 50 Mark.

Frau Prof. Dr. Badt spendete dem Verein 200 Mk. als Stiftungsbeitrag für die immerwährende Mitgliedschaft ihres verstorbenen Gatten, Herrn Prof. Dr. Badt.

Herr Max Weiss, Brünn, hat dem Verein durch gütige Vermittelung des Herrn Prof. Dr. Redisch, Brünn, einen Beitrag von 100 Kr. gespendet.

Ausserdem haben im abgelaufenen Jahre ihre gütige Teilnahme für den Verein durch Zuwendung von Jahresbeiträgen oder Spenden bekundet:

Herr Konf.-Rabb. Dr. Appel, Karlsruhe i. B.
= Prof. Dr. Bacher, Budapest.
Frau Dr. Baerwald, Berlin.
Herr Lesser Baerwald, Nakel.
= Wilh. Baerwald, Königsberg i. Pr.
= Rabbiner Dr. Behrens, Göttingen.
= Rabbiner Dr. Berger, Krotoschin.
= Rabbiner Prof. Dr. Biach, Brüx.
= Rabbiner Dr. Biram, Hirschberg.
= L. Bloch, Brody.
= Lippmann Bloch, hier.
= Gustav Blumenthal, hier.
Bne-B'rith-Loge (Lessing-L.), Breslau.
= = = (Victoria-L.), Görlitz.
= = = (München-L.), München.
= = = (Sinai-L.), Kassel.
= = = (Friedrich-L.), Heidelberg.
= = = (Humboldt-L.), Neisse.
= = = (Plotke-L.), Kaiserslautern.
= = = (Alemannia-L.) Stettin.
Herr Seminardozent Dr. Brann, hier.
= Julius Brann, Frankfurt a. M.
= Justizrat Breslauer, hier.
Herr Rabb. Prof. Dr. Brettholz, Triest.
= Fritz Brieger, hier.
= Louis Burgfeld, hier.
Frau Berta Cassirer, hier.
Herr Geh.-R. Prof. Dr. Cohen, Marburg.
= Prof. Dr. Leopold Cohn, hier.
= Rabbiner Dr. Cohn, Eschwege.
Frau Apotheker Cohn, hier.
= Louis Cohn, hier.
Herr Heymann Daniel, hier.
= Karl Daniel, hier.
= L. Daniel, Krotoschin.
= Salomon Daniel, hier.
= Prof. Dr. Demuth, Mannheim.
= Prof. Dr. Deutsch, Cincinati.
= Rabbiner Dr. Deutsch, hier.
= Rabbiner Dr. Dienemann, Ratibor.
= Landrabbiner Dr. Doctor, Cassel.
= Dr. Duschinsky, London.
= Rabbiner Dr. Eckstein, Bamberg.
= Rabbiner Dr. Einstein, Landau.
= Seminardozent Dr. Elbogen, Berlin.
= Rabbiner Dr. Eppenstein, Briesen.
= Rabbiner Dr. Eschelbacher, Berlin.
= Rabbiner Dir. Fabian, hier.
= Dr. med. Feilchenfeld, Berlin.

Herr Rabbiner Dr. J. Finkelscherer, München.
" Rechtsanwalt Fischer, hier.
" Rabbiner Dr. Flaschner, Bernburg.
" Rabb. Dr. Frankl-Grün, Kremsier.
" S. Fränkel, hier.
" Rabbiner Dr. Fränkel, Meiningen.
" Rabb. Dr. Freudenthal, Nürnberg.
" Curator Dr. C. S. Freund, hier.
" Rabbiner Dr. S. Freund, Hannover.
" Rabbiner Dr. M. Fried, Stockholm.
" Rabb. Dr. Goldschmid, Kolberg.
" Rabbiner Dr. Golinski, Pilsen.
" Landrabbiner Dr. S. Gronemann, Hannover.
" Rabbiner Dr. Grünfeld, Augsburg.
" Rabbiner Dr. Grunwald, Wien.
" Oberrabb. Dr. Güdemann, Wien.
" Rabbiner Dr. Jac. Guttmann, hier.
" Priv.-Doz. Dr. Jul. Guttmann, hier.
" H. Hamburger, hier.
" L. Heilbronn, Thann a. Rh.
" Gutsbes. Ad. Henschel, Culmsee.
" Sem.-Doz. Dr. Horovitz, hier.
" Rabbiner Dr. Italiener, Darmstadt.
" Jeremias, Posen.
" Jeremias, Skalmiercyce.
Jeremias, Berlin.
" Rabbiner Dr. Kaelter, Danzig.
" Rabbiner Dr. Kahlberg, Halle a. S.
" Rabbiner Dr. Kahn, Heilbronn.
" Seminardirektor Dr. Knoller, Hannover.
" Bez.-Rabb. Dr. Kober, Wiesbaden.
" Rechtsanwalt Kober, hier.
" Rabbiner Dr. Koch, Gotenburg.
" Dr. Koch, Hirschberg.
" Rabbiner Dr. M. Krakauer, hier.
Rabbiner Dr. Krengel, Böhm. Leipa.
Kirchenrat Dr. Kroner, Stuttgart.
" Rabbiner Dr. Kuznicky, Bayreuth.
Frau Direktor Dr. Lazarus, hier.
Herr Prof. Dr. A. Lazarus, Charlottenburg.
" Rabb. Dr. Lazarus, Frankfurt a. M.
" Carl Leipziger, hier.
Oberrabbiner Dr. Levi, Crefeld.
" Wilhelm Levi, Walldorf i. Baden.
" Rabbiner Dr. A. Levy, Nordhausen.
Herr Rabbiner Dr. Ludwig Levy, Brünn.
" Adolph Lewin, Magdeburg.
" Cantor Lewin, hier.
" Dr. Lewkowitz, Breslau.
" Seminar-Rabbiner Prof. Dr. Lewy, hier.
" J. E. Lewy, hier.
" Isaak Lewy, Berlin.
" M. Lewy, Berlin.
" J. Lichtenberg, hier.
" Rabbiner Dr. Littmann, Zürich.
Frau Dr. Lobethal, hier.
Herr Marcus Löwenberg, Culmsee.
" Curator Stadtrat Marck, hier.
" Oberrabb. Dr. Margulies, Florenz.
" Rabbiner Dr. Marx, Westhofen i. E.
" Bez.-Rabbiner Dr. Meyer, Zweibrücken.
" Curator Rechtsanwalt Milch, hier.
Verein Montefiore Uslar.
Herr Lehrer Moops, hier.
" Rabbiner Dr. Neubürger, Fürth.
" Fabrikbesitzer Neustadt, hier.
" Justizrat Ollendorff, hier.
" Consul Jacob Ollendorff, hier.
" Rabbiner Dr. Peritz, Liegnitz.
" Rabbiner Dr. Perles, Königsberg.
" Rabbiner Dr. Perlitz, Nakel.
" Bez.-Rabb. Dr. Pinkuss, Heidelberg.
" Rabbiner Dr. Porges, Leipzig.
" Zahnarzt Dr. Posner, hier.
" Stadtrat F. Pringsheim, hier.
" M. Pringsheim, hier.
Frau Dora Rawitzer, Bojanowo,
Herr Prof. Dr. Redisch, Brünn.
" Rabbiner Dr. Rosenthal, hier.
" Rabbiner Dr. Rülf, Braunschweig.
" Fabrikbesitzer Julius Sachs, hier.
" Rabbiner Dr. Salfeld, Mainz.
" Rabbiner Dr. Salvendi, Dürkheim.
" Rabbiner Dr. Salzberger, Erfurt.
" Prov.-Rabb. Dr. Sander, Giessen.
" S. Scheyé, hier.
" Max Schönfeld, hier.
" Rabbiner Dr. Schornstein, Kopenhagen.
" M. Schottlaender, hier.
" Rabbiner Dr. Schreiber, Potsdam.

Herr Seminar-Rektor Prof. Dr. Schwarz, Wien.
= Sekretär Schwarz, Esseg.
= Landrabbiner Dr. Silberstein, Schwerin
= Prof. D. Simonsen, Kopenhagen.
= L. Simonsohn, hier.
= Dr. Sonnenschein, Berlin.
= Konferenzrabb. Dr. Steckelmacher, Mannheim.
Herr Rabb. Dr. Steckelmacher, Dürkheim.
= Rabbiner Dr. Stein, Worms.
Synagogengemeinde Pilsen.
Herr Rabbiner Dr. Thieberger, Budweis.
Herr Rabbiner Dr. Theodor, Bojanowo.
= Rabbiner Dr. Tiktin, Oels.
= Rabbiner Dr. Ungerleider, Berlin.
= Rabbiner Dr. Vogelstein, Stettin.
= Rabbiner Dr. Vogelstein, Königsberg i. Pr.
Frau Fanny Vollmann, Meiningen.
Herr Dr. F. Wagschal, Duisdorf-Bonn.
= Rabbiner Dr. Werner, München.
= Rabbiner Dr. Wilde, Magdeburg.
= Dr. Winter, Magdeburg.
Frau Rabb. Dr. Ziemlich, Nürnberg.
Herr Rabb. Dr. Zimels, Karlsruhe i. B.
= Rabbiner Dr. Zuckermandel, hier.

Mögen edle Menschenfreunde und insbesondere die aus dem Seminar hervorgegangenen Rabbiner, welche die unentbehrliche Wirksamkeit des geräuschlos und segensreich schaffenden Vereins in unmittelbarer Nähe erkannt haben, nach Kräften dahin wirken, dass die Mittel ihm reicher zufliessen, und neue Mitglieder ihm gewonnen werden, dass insbesondere für die zahlreichen durch Tod oder andere Umstände ausgeschiedenen Mitglieder ihm Ersatz geschafft werde.

Breslau, im Januar 1911. Für das Lehrer-Collegium:

Prof. Dr. Lewy.

BM
95
B73
1910

Breslau. Jüdisch-Theologisches Seminar
Bericht

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY